

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан: «Адыгеим инвестициехэр къызэрихъэхэрэм гугъапІэ къеты»

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхаклушынэ Аслъан бэмышІэу Красногвардейскэ районим и предприятие заулэм, къуаджэу Хьатикъуае дэт гурыт еджапІэм защэІэм ащ фэдэ зэфэхьысыжьхэр ышыгъэх. Республикэм и Лышхъэ игъусагъ Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат.

ПсэолъэшІы- нымрэ гузэжъогъумрэ зэдиштэхэрэп

Адыгеим и Лышхъэ апэдэ-дэ ыушІгъэуае кыуаджэу Хьатикъуае игурыт еджапІ ары. Мы

еджапІэр зэрагъэкІэжырэм Тхаклушынэ Аслъан еж ышхъэкІэ гъунэ лъефы. Шыгу кызтэгъэкІыжы: 2002-рэ ильэсым псыр кызыеум еджэпІэжырэ зычІэтыгъэ унэр лъэшэу зыщыкыгъагъ, ублэпІэ классхэм яблок зэрэщыгъэу зэхэкъутэгъагъ. Ащ гъэцкІэжынышхо рашылы зыпкэ рагъэуцожыгъагъ. Ау

зэрэгузэжъогъуагъэхэм кыыхэкІэу псэолъэшІынымкІэ технологиесу шыІэр аукобъагъ. Ащ епхыгъэу Адыгеим иЛышхъэ-тетхэр ильэситІукІэ узэкІэлэ-бэжымэ Урысые Федерацием регион хэхъоныгъэмкІэ иминистрэу Виктор Басаргиним елгъэ-Іугъагъэх гурыт еджэпІакІэм ишынкІэ проект гухэлъ гъэ-нэфагъэ зилэ федеральнэ программэу «Урысые и Къыбл» зыфиІорэм хигъэхъанэу. Мы Іофым кыдырагъэшІэгъагъ ыкІэ 2010-рэ ильэсымкІэ гухэлъ гъэ-нэфагъэ зилэ федеральнэ программэм Хьатикъуае гурыт еджапІэр хагъэхъэгъагъ, ащ игъэкІэжынышхо пэе сомэ миллион

140-рэ фэдиз кыыхагъэкІыгъагъ.

Аужырэу Адыгеим и Лышхъэу Хьатикъуае гурыт еджапІэм зыщыІагъэр мы ильэсым ижъо-ныгъокІэ маз ары. ТІоу зэтет унакІэм иапэрэ къат непэ ехъулІэу штукатуркэ ашыгъах, апчхэр халхъагъэх. Регион бюджетым кыкІыгъэ сомэ миллион 58-р кызыфагъэфедэгъах. Федеральнэ бюджетым сомэ миллион 85-у кыкІыштым ежэх. Ау ащ емылгытыгъэу псэолъэшІыныр лъагъэкІуатэ. «ШэкІогъу мазэм ахыщэр кызытІэкІагъахъэкІэ, кыыхащт ильэсым имэзае кІэлэеджакІохэм унэчІэхъажэ ашІын альэкІышІт», — кылуатэ ООО-у «Стройсервис-Динара»

зыфиІорэм игенеральнэ директорэу Эркимбек Заковым. Гурыт еджапІэу N 2-м квадратнэ метрэ мини 5 зэлыеубыгы, зы сменкІэ нэбгырэ 500 шеджэным ар фытегъэпсыхъагъ, спортзалри, шапІэри джырэ шапхъэхэм адиштэгъагъ.

— ШыІэныгъэм кызырегъэ-лъагъорэм укыпкырыкІын хъумэ, шыуІофкІэ шыгузэжъо хъушІтэп, ащ кІэух дэгъу кытышІтэп. Арышъ, шыуегугъуэ шыуэфэгъэзэгъэ Іофыр ыкІэм нэсэу жъугъэцкІэ, — хигъэ-унэфыкІыгъ Тхаклушынэ Аслъан.

(ИкІлэх я 3-рэ и. ит).

ЛЫШХЪЭМ ИЗЭІУКІЭГЪУХЭР

Проектым игъэцкІэн тегушыІагъэх

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхаклушынэ Аслъан ОАО-у «Атомэнергомаш» зыфиІорэм и Дирекције идиректорэу Игорь Брызгуновымрэ мыщ иотдел ипашцэу Владимир Родионовымрэ тыгъуасэ ІофшІэгъу зэлукІэгъу адырІагъ. Іофтхъабзэм хэлэжыгъэх АР-м и Лышхъэрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрације ипашцэу Владислав Федоровымрэ АР-м псэолъэшІынымкІэ, транспортымкІэ, псэупІэ-коммунальнэ ыкІэ гъогу хъызмэтхэмкІэ и Министрствэ ипашцэ игуадзэу Николай Янушкевичрэ.

Шыгу кызтэгъэкІыжыны: 2011-рэ ильэсым гъэтхэпэм и 10-м Адыгеимрэ ОАО-у «Атомэнергомаш» зыфиІорэмрэ зэрэ-зэдэлэжышІхэм епхыгъэ пэшІорэгъэшъ ззэгъыныгъэ зэдэшІы-гъагъ. Ащ кыдыхэлъытагъэу, электричествэр къзытырэ «ветропаркы» республикэм ичІыпІэ зэфэхьысыжьхэм ащадгъэпсыну ары. Электроэнергиеу ащ кытышІтыр республикэм имыза-къоу, нэмыкІ регионхэм аІэ-кІагъэхъан амал шыІэшт.

Игорь Брызгуновым кызырІуагъэмкІэ, мыщ фэдэ объектхэр Чехием, Венгрием, Украинэм ащашІыгъэх. Урысыер пштэмэ, мыщ фэдэ проектышхор апэу зыщадгъэцкІэнэу кыыха-хыгъэр Адыгеир ары. Непэрэ ма-фэхэм яхъулІэу «ветропаркхэр» зыщыпІышын плгъэкІышІт чІыпІэ-хэу агъэнэфагъэхэр Джэджэ, Шэуджэн ыкІэ Кошхъэблэ рай-онхэр арых. Проектым игъэцкІэн пэлухъащт сомэ миллиард

45-рэ фэдизыр ОАО-у «Атомэнергомашым» кытІупшышІт.

Проектыр шыІэныгъэм шыпхырышыгъэным мэхъанэшхо зэриІэр, республикэм иэкономикэ хэхъоныгъэхэр ышІынхэмкІэ ащ ишІогъэшхо кызырэкІоштыр мыщ дэжыым Тхаклушынэ Аслъан кытыхыгъэщыгъ.

— Тіэкономикэ инвестициеу кыыхалхъэрэм хахъо къэс ІофшІэпІэ чІыпІакІэхэр нахъыбэ хъушІтых, хъакъулахъэу бюджетым кыыхэрэм хэхъошІт. Ары тэ непэ пшъэрылъ шыхъаІэу зы-фэдгъэуцужырэ, — кылуагъ АР-м и Лышхъэ.

Мы проектыр гъэцкІагъэ хъу-ным пэе республикэм кытефэ-рэр экІэ зшІуихыным ыкІэ та-пэкі яІо зэхэлъэу зэдэлэжы-хэм зэрафэхъазырхэр Тхаклу-шынэ Аслъан зэлукІэгъум кІэух зэфэхьысыжьэу кыфышыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

ЯеплъыкІэхэмкІэ зэдэгощагъэх

Тыгъуасэ, чъэпыогъум и 21-м, АР-м и МВД ГИБДД-мкІэ и ГъэлорышІапІэ «Іэнэ хъураеу» зэхыщэгъагъэм къулыкъу ыкІэ ведомствэ зэфэхьысыжьхэм, районхэм яІыкІохэр кырагъэблэгъагъэх. Іофтхъабзэр кызылэуихыгъ ыкІэ зэрищагъ ГъэлорышІапІэм ипашцэу Чыназыр Алай.

Гъогухэр шынэгъончъэн-хэм, хъугъэ-шІагъэу атехъу-хъэрэр цыфэу ахэм ахэкІуа-дэрэр нахъ макІэ хъунхэм афэшІ, непэ анахъэу анаІэ зы-тырагъэтыхэрэм, нахъ гъэ-лъэшыгъэу Іоф зыдашІэхэрэм ар къатегушыІагъ, ежъхэм ямызакъоу, гъогурыкІоным хэ-лэжырэ пстэуми кыдалгыт-тэн, зыфэсакъынхэ фаехэр кыыхыгъэщыгъэх. Гъогухэм атехъухъэрэ хъугъэ-шІагъэхэм ахэкІуадэхэрэм япроцент 70-м ильэс 20—30 нахъыбэ зэрамыныбжырэ, шапхъэхэр зэраукъуагъэхэм кыыхэкІэу фытыныгъэр алахыгъэу нэбгы-рэ 900 фэдизыр джыри руль-хэм зэракІэлъырысыр ащ кылуагъ. Мы гумэкІыгъом идэгъэзыжынын инспекторхэм ямызакъоу, район ыкІэ къо-джэ псэупІэхэм япашцэхэри кыыхэлэжыэнхэ фаеу ащ ылытагъ. КІэлэцІыкІухэр бэу

зэрэхэкІуадэхэрэм, шыобжхэр атешагъэ зэрэхъурэм нахъы-бэрэмкІэ ны-тыхэм ямысагъэ зэрэхэлъыр кызыкІыгъэтхы-гъэхэм ащышІ. Ахэм анэмы-кІэу, гъогухэм азытет, урам-хэр чэшырэ кызырагъэнэфы-хэрэм, нысэщэ автомобиль зэхэтхэм язекІуакІэ, нэ-мыкІхэм ар къатегушыІагъ.

Джащ фэдэу яеплъыкІэхэр кыраІотыкІыгъэх АР-м пса-уныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ иминистрэ игуадзэу Чэужь Нателлэ, Теуцожь районим инахъыжхэм я Совет итхъа-матэу Хъот Ерстэм, АР-м ныбжыкІэ ІофхэмкІэ и Ко-митет ипашцэу Къэрэтэбэнэ Махъмудэ, нэмыкІхэм.

Нэужым «Іэнэ хъураем» хэлэжыгъэхэм журналистхэм яупчІэхэм джэуапхэр къара-тыжыгъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Медведевым иполитикэ къыздихьыгъэ зэхъоклыныгъэшлукхэр

Дмитрий Медведевыр къэралыгъом ипэщэ Иэнагъэ зыгуытыр илъэсиплэ хуыгъэ, а уахтэр цыфхэм агу сыхъуатгъу цызыхъышты? Экономикэ кризисыр е 2018-рэ илъэсым футболымкIэ дунэе чемпионатыр ыкIи 2016-рэ илъэсым хоккеимкIэ дунэе чемпионатыр тыхъгъэгъу цызыхъыштыр?

Урысыем щылакIэр нахьышлукхэу, цыфхэм яхахъо зыкыбIэты. Ар нэбгырэ пэпчэ ышхъэкIэ ыушэтыгъэу щыт. ГуырытымкIэ лэжьапкIэр сомэ мин 17,2-рэ хуыштыгъэмэ, Медведевым ипрезидентыгъо лъэхъан ар сомэ мин 21,1-м нэсыгъ. 2005-рэ илъэсым яплIэнэрэ нэбгырэ пэпчэ (процент 25,2-р) тхъамыкIэу псэуштыгъэмэ, непэ ахэм япчъагъэ Урысыем процент 18,1-кIэ кышхъыгъыгъ. Мыщ дэжым кризисым иягъэ кызырэкIуагъэри кыдэлъыгъэгъэн фае!

2009-рэ илъэсым экономикэр кыбIыхъуу ригъэжыгъагъэми, джащыгъум Урысыем и ВВП триллион 38,7-рэ хуыгъагъэми, 2007-рэ илъэсым къахъыжыгъагъэм (сомэ триллион 33-рэ) нахьы ар нахьыбагъ. 2010-рэ илъэсым Урысыем и ВВП триллион 45-м нэсыгъ. Мыгъэ хэгъэгъум и ВВП джыри процент 4-кIэ кыыхъонэу, сомэ триллион 50-м ар нэсынэу кыалыгъэ.

2007-рэ илъэсым Урысыер дунаим ихэгъэгъуи 7-у экономикэ хэбхъонгъэщыкIэ зышIыгъэхэм ясатырэ хэуцуагъ, ащкIэ Италиемрэ Франциемрэ апэ иштыгъ. 2010-рэ илъэсым тэ я 6-рэ позицием тынэсыгъ. Зы нэбгырэм тельтыгъэ хэбхъомкIэ кризисым тельтыгъэтыгъэ 2009-рэ илъэсым тэ Прибалтикэм ихэгъэгъу хэм такIэхъан тлэкIыгъ, мы охътэ благагъэм ахэм ташхъэдэжIышты.

ШыпкIэ, кризисым иягъэ хэгъэгъум римыгъэкIыгъэу пфэ-лоштIэ. 2008-рэ илъэсым тиромышленнэ производствэ мэкIэ дэд зыкызырIэтыгъагъэр. 2009-рэ илъэсым процент 9,3-кIэ ар кыбIыхыгъагъ. Ау нэмыкI хэгъэгъу хэм мы лэныкIомкIэ ялофхэм языгъэтыгъэ кызыдэлъыгъэкIэ, а пчъагъэр зэрэмыдэир кыбIугъэ. ГушылIэм пае, 2009-рэ илъэсым промышленнэ производствэр Германияем процент 17,2-кIэ, Италием — процент 18,8-кIэ, Японием — процент 21,2-кIэ, США-м — процент 11,2-кIэ кыбIыхыгъагъ. 2010-рэ илъэ-

сым промышленнэ производствэм тыхъгъэгъу проценти 8,2-кIэ зыкызырIэтыгъ. Кризисым кызыдихьыгъэ мыхъо-мышIагъэхэр 2011-рэ илъэсым иапэрэ квартал дагъэзыжыгъэгъ.

Зигугъу кыэтшIыгъэ уахтэм кыкIоцI Иофмыгъотыныгъэм ебэныжыгъэным тегъэпсыхъэгъэ Иофтхъабзэхэр чанэу зэрэхъагъэх. 2009-рэ илъэсым зэрэщытыгъэм фэдэу, США-м щыпсэуэхэу Иоф зышIэн зытлэкIышхэм япроцент 9,2-мэ непэ ИофшIапIэ агъотырэп. 2007-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, непэ ИофшIэныгъотыныгъэр тыхъгъэгъу проценти 6,1-м нэсэу кышхъыгъ, нэбгырэ миллиониплIым ехъу ИофшIапIэ чыпIэ зымыгъотырэп. Мы лэныкIомкIэ Францием (процент 9,7-рэ), Британием, Италием (процент 8) ялофхэм языгъэ кызыдэлъыгъэкIэ, тилофхэр зэрэмыдихьэр кыбIугъэ. ЛэжьапкIэр игъом ятыгъэным иИофыгъуи кыэралыгъом анахъэу ыналэ зытыригъэтырэмэ ащыштыгъ. 2004-рэ илъэсым лэжьапкIэмкIэ чыфэу ателыгъэр сомэ миллиард 14,3-рэ хуыштыгъэмэ, 2008-рэ илъэсым сомэ миллиард 4,7-рэ чыфэу кыатенэгъагъэр. Кризисым тызышхъэгъэгъэ 2009-рэ илъэсым ащ фэдэ чыфэр сомэ миллиард 3,5-м, 2010-рэ илъэсым сомэ миллиард 2,4-м анэсыгъагъ.

Урысыер зыпкIэ итэу хэбхъонгъэ зышIырэ кыэралыгъомэ ащыш. Хэгъэгъум иполитическэ системэ нахьышлукхэу зэрэхъурэми игугъу кыэтшIыгъэн фае. 2000-рэ илъэсым иублэгъухэм, партиехэм япчъагъэ нахъ макIэ зашIы нэуж, политическэ организациехэм хэгъэгъум ишIэныгъэкIэ мэхъанэу ялэм зыкыбIэтыгъэным тегъэпсыхъэгъэ законхэр аштагъэх. Партиехэм зэрэхъэрэ Иофтхъабзэхэр кыэралыгъо федеральнэ, регион СМИ-хэм кыащагъэлъэгъонхэмкIэ зэфэдэ амалхэр ялэ хуыгъэ. Хэдынхэм ахэр зашхъоэкIэ, губернаторхэм яполномочиехэр кыафэгъэпшэонхэмкIэ якандидатурэхэр кыагъэлъэгъонхэу фитыныгъэ ялэ хуыгъэ. ГъэцкIэкIо хабзэм иллыкIохэм Къэралыгъо Думэм ипарламентариехэм, Федерацием и субъектхэм я Хэбзэгъэгъуцу ЗэлулIэхэм, чыпIэ зыгъэлофхэмкIэ кыбIыныгъэм органхэм япашэхэм муниципальнэ депутатхэм отчетхэр афашIых.

Павел ДАНИЛИН.
Тарихълэжъ, политолог.

МАШИОМ ШЪУФЭСАКЪ!

Цыфхэм япсэупIэхэр ары нахьыбэу машиом зыкызышхъэгъэр, нахьыбэуи зышхъэкIуадэхэрэр. Электрэпсэуалъэхэм зэрафэмысакыхэрэм, кызыкIэ-нэрэ пкыгъохэр кIэлэцIыкIухэм джэгуалъэ зэрашхъэрэм, ешгуагъэхэм тутыныр тэрэзэу зэрамыгъэкIуасэрэм, хъакухэм ягъэфедэнкIэ шапхъэхэр зэраукъохэрэм нахьыбэрэмкIэ машиор кыахъкIы.

СыдигъокIи электрэпсэуалъэхэм, электричествэр зэрыкIорэ гуычIычхэм языгъэ шъулышIлэн фае, хэшыкIэ физимыгъэ цыфым

ахэр ыгъэцкIэжыкыхэ хуыштIэп. Къахъорэр кIымаф, штыргъукI зыхъукIэ зепстэури зэхэгъэштыхъ. Фабоэр кызырIыкIорэ трубэхэр е псыкыкIуапIэхэр машиомкIэ жъугъэжъужыкыхэу бжуж шъуимыхъ, щынагъо. КIэлэцIыкIухэм хъакухэр е электрэпсэуалъэхэр зэхашъумыгъэгъанэх. Шъоршъорэу зэхэжъугъэуцогъэ электрэпсэуалъэхэмкIэ унэхэр шъумыгъэфабэх, ахэр шапхъэхэм адимыштэхэмэ, машиом кыапыкIышты. Хъакур зэхэгъэнагъэу, зыпары лъымыплъэу кыжъугъанэ хуыштIэп. ПхъэкIэ агъэпIы-

Урысые Федерацием и Общественнэ палатэ изэхэсыгъоу чъэпыогъум и 18-м Москва щыкIуагъэм Кавказ шъолырым урысхэр зэрэщыпсэуэхэрэм, лэпкIэ зэхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэм щатэгущылагъэх.

Адыгэ Республикэм лэпкIэ ИофхэмкIэ, IэкIыб кыэралхэм ащыпсэурэ тиллэпкIэгъухэм адырIэ зэхыныгъэхэмкIэ ыкIи кыбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхъамагъэу Шъхъэлэхэо Аскэр зэхэхэм кышхъыгъагъ. Мыкыуапэ кызыгъэгъэжыкым ащ зылудгъэкIагъ.

— Хабзэм икыулыкIушIэхэр, Къыблэ шъолырымрэ Темыр Кавказымрэ ялыкIохэр, шIэныгъэлэжъхэр, лэпкIэ Иофыгъомэ апылэхэр ащ кышхъыгъагъэх, — кытылуагъэ Шъхъэлэхэо Аскэр. — Адыгеир, нэмыкI шъолырымэ ябгъапшэмэ, рэхъатэу мэпсэу. Арэу щыгъи, лъэхъаным епхыгъэ зэфэхысыжъхэм кыаушыхъатырэм шъхъыиыхыгъэу утегушIэныр нахьышлукхэу.

Миграцием ехылагъэу зэхэхэм кышхъалыгъэ Иофыгъомэ ащыш Кавказым урысэу исхэм ащышхэр икIыжыкыхэу, нэмыкI псэупIэ лъыхъунхэ фаеу уахтэ кызырIыкIорэр. Шъхъэлэхэо Ас-

кэр зэхэхэм кызырIыкIуагъэу, Адыгэ Республикэм ис урысхэмрэ адыгэхэмрэ зэбгъапшэмэ, кыжъурэ цыф пчъагъэри, дунаим ехыжыкырэри зэфэдизых пIоми хуышт. 1999 — 2007-рэ илъэххэм Адыгеим щыпсэу ашIоигъоу урысэу кыкIуагъэр икIыжыкыгъэм нахьыбэ мэхъу. ШIэныгъэлэжъхэм ащ мэхъанэу ратырэр зэфэхысыжыкы.

Темыр Кавказым иреспубликэхэм арыс урысхэр икIыжыкынхэр кызыхъэкIэу кыауагъэр бэ. Анахъэу кыахъагъэщыгъэр рэхъатныгъэ зэрамыгъотырэ ары. ЛэпкIэ политикэ Иофыгъохэр Адыгеим зэрэщыгъэцIэхэрэр Шъхъэлэхэо Аскэр Москва щыкIогъэ зэлулIэм кышхъылагъ. Тиреспубликэ иль рэхъатныгъэр зыуыкIэн зытлэкIышхъэм ахэтэ-лыгъэ СНГ-м кыкIырэ курдхэм Адыгеир псэупIэу кызырIыкIорэр. ЯгъашIэ зышагъэкIогъэ Адыгеир урысхэм кыагъынэн фаеу гузэжыгъоу зыхафэхэкIэ,

уимыгъэгъумэкIынэу хуырэп.

Къэзэкъ культурэм ифестивальхэр, Адыгеим щыпсэурэ лэпкIэхэм яфестивальхэр, лэпкIэ шъуашэхэм ямэфэкI, ЛэпкIэ театрэ зэхышхэрэ фестивалэу «Наш Кавказский меловой круг» зыфилоэр, Адыгэ культурэм и Дунэ зэлулIэгъухэр, нэмыкIхэри зэкIошныгъэм игъэпытэн фэгъэхыгъэх. Къыблэ шъолырым зэзэгъыныгъэ илIыныр зэкIэ лэпкIэу щыпсэурэмэ ялофэу щыт. Ащ кыпкырыкIыхъэ унэшэо хэыхъэхэр агъэцкIэнхэ фае.

Хэбзэ шапхъэу щыфэхэр лъэхъаным диштэхэу гъэпсыгъэнхэу, Кавказым итарихъ, ипсэукIэ яхылагъэу курс хэыхъэхэр еджапIэхэм ащакIунхэу, кыбар жъугъэм намалхэр нахьышIоу кызыфагъэфедэхъэ лэпкIэ Иофыгъомэ яхылагъэ тхыгъэхэр, патриотическэ пIуныгъэм фэгъэхыгъэхэр цыфмэ алыагъэлэсынхэу зэхэсыгъом унашхъохэр аштагъэх.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

Интернетыр нахъ агъэфедэшт

АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ джырэблагъэ семинар зэхышхъагъ. Интернет-проектэу «Единая образовательная сеть «Дневник.ру» зыфилоэр агъэфедэзэ кIэлээгъаджэхэм, нытыхэм ыкIи кIэлэеджакIохэм яшIэ зэхэлъэу гъэсэныгъэм иИоф зэхэщыгъэныгъэмкIэ амалэу щытIэм ащ щытегушхъагъэх.

Семинарым хэлэжыгъэх министрествэм, шIэныгъэхэм яхэгъэхъон пыл республикэ институтым ялофшIэхэр, гъэсэныгъэмкIэ районхэм ыкIи кыалэхэм ягъэлофшIапIэхэм япашхэр, еджапIэхэм ядиректорхэр ыкIи информатикэмкIэ ахэм ягуадзэхэр, кIэлээгъаджэхэр.

Семинарыр кызырIыкыгъэ АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Надежда Кабановам. Ащ кызырIыкыгъэмкIэ, 2010-рэ илъэсым Урысые Федерацием и Къэралыгъо Совет ипрезидиум изэхэсыгъоу Урысыем иинформационнэ обществэ хэбхъонгъэ егъэшIыгъэным и Стратегие зыщытегушхъагъэх Президентэу Дмитрий Медведевым кыахильхъагъ еджапIэм ижурналрэ кIэлэеджакIом идневникрэ электроннэ шIыкIэм тетэу гъэпсыгъэнхэу.

Ащ ыуж УФ-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ идэкIыгъо зэхэсыгъоу 2010-рэ илъэсым ибэдзэгъу мазэ щылагъэм министрэу Фурсенкэм кышхъылагъ 2012-рэ илъэсыр кымысызэ гуырт еджапIэхэм ыкIи гъэсэныгъэм инэмыкI учреждениехэм шIокI имыгъэу электроннэ дневникхэр зырялIэштхэр. Ахэм анэмыкIэу, гъэсэныгъэм иучреждениехэу Урысые Федерацием итхэм ачIэхэр зэреджэхэрэм фэгъэхыгъэ кыбарыр зэкIэми алыгъэсыным пае мы илъэсым имэлыгъфэгъу мазэ и 25-м Урысыем и Правительствэ иунашхъокIэ электроннэ шIыкIэм тетэу журналхэмрэ дневникхэмрэ гъэпсыгъэнхэр кыэралыгъо ыкIи муниципальнэ фэлофашIэхэм яреестрэ хагъэхъагъ. Урысыем иеджапIэхэм иинформационнэ технологиехэр ачIэлъ зыхъугъэм кышхъэгъэжыгъэу кIэлэеджакIохэм яоценкэхэр зэрагъэуцущыгъэ шIыкIэм текIыгъэн зэрэфаер нахъ нафэ кыжъу. ТхылышIэм хэшыкIыгъэ дневникым ыкIи

журналым электроннэ шъуашэ ялэ хуышт. Ащ фэдэ шIыкIэм нахъ нэрылгъэу кышхъышты кIэлэеджакIом иеджакIи, кIэлээгъаджэм илофшIакIи.

Непэ иинформационнэ системэ зэфэшхъафхэр зышагъэфедэрэ еджапIэхэр щыфэх. ГушылIэм пае, нытыхэм якIалэ зэреджэрэм ехылагъэ кыбарымымызакъоу, расписанием, гъэцкIэнэу ащ кыратыгъэм зашхъыгъэгъэзэн, еджапIэм ишхъыгъэ-псэукIэ ухэлэжъэн, нытыхэм ящыкIэгъэ кIэлээгъаджэм дэгущыIэнхэ, психологым зыгъэгъумэкIыхэрэр ралон алыгъэкIышты. Джы зытегушхъыгъэхэ электроннэ дневникыри ахэм кыагъэлъыкIышты.

«Дневник.ру» зыфилоэр семинарым кыекIолIагъэхэр щыгъэгъозагъэх Къыблэ ыкIи Темыр-Кавказ федеральнэ шъолыгъэхэмкIэ а проектым ипашэу Александр Белоусовым. Семинарым хэлэжыгъэхэр ащ тегущылагъэх, етIанэ Белоусовым упчIэхэм джэуапхэр кыаритыжыгъэх.

СИХЪУ Гошпагъу.

ХЭТА ЗИЛАЖЪЭР?

ЕджапIэм шеджэрэ кIэлэеджакIохэм япроцент 70-р IупкIэу еджэнхэ, хэуыкыныгъэ хэмытэу тхэнхэ алыгъэкIырэп. Психологическэ дэхыныгъэкIэ алыгъэгъэжыгъэхэу нэукэм «дисграфия», «дислексия» зыфилохэрэр джы социальнэхэу алыгъэх. Ахэр кызыхъэкIырэп технологиякIэхэм хэбхъоныгъэу афэхъухэрэр ары.

КIэлэцIыкIухэр тхылым еджэнхэм ычIыпIэ, телевизорым еплыхъ. Ялэгъухэм акыгъунхэм, адэгущыIэнхэм ычIыпIэ компьютерым кIэрысых, Интернетым исых. Сыда сабийхэм ащ узэу кыыхахын алыгъэкIыштыр?

Зэхыхырэр, ыльэгъурэр хэуыкыныгъэ химышIыхъэу кытхыжыны ыльэкIырэп (дисграфия). IупкIэу еджэн, игушхысэхэр кыырилотыкIыныр кыдэхъурэр, гушхъыгъэхэр икыоу физэхэгъэуцорэр (дислексия).

АпэрэмкIэ, сабым тхакIэ ышIэным пае гушхъыгъэхэр зэхыхынхэ, ыгу риубытэнхэ фае, ар психологическэ лъэныкыу. ЯтIонэрэмкIэ, ыбзэ Иоф ебгъэшIэн, зэджагъэр кыбгъэлотэжыкызэ, игушхысэхэр кыырилотыкIыны ыльэкIэу ебгъэсэн фае.

Мы псэури еджэпIэ закIом ипшъэрылгъэу щытIэп. КIэлэцIыкIуым кыин ымыльэгъоу илэгъухэм адисттэным пае нытыхэм Иоф дашIэн, ышIэрэм лъыплъэнхэ фае.

ШХОНЧЫБЭШIЭ Рузан.

ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан:

«АДЫГЕИМ инвестициехэр къызэрихьэхэрэм гугъапІэ къеты»

(ИкІэх. Апэрэ нкІубгъом
къыщэжъэ).

Селоу Красно- гвардейскэр мэкъумэщ техникэм икъыдэгъэ- кІынкІэ гупчэ хъушт

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ джаш фэдэу компаниеу «Диас» зыфиорэм шылагъ. Регионмрэ краймрэ апае лэжэкІупІэхэм зэраделэжъэхэрэ мэкъумэщ техникэ тегъэпсыхъагъэ къыдзэгъэкІырэр мы предприятие закъор ары. Мэкъумэщ машинэхэм якъэшынын фэгъэгъэгъэ предприятиеу «БДМ-Агро» зыфиоу зэбгырагъэкІыжыгъагъэм ычІыпІэкІэ илъэсрэ ныкъорэкІэ узкІэІэбжэмэ мы компаниер зэхащэгъ. Ар анахъу зыфэгъэзагъэр чІыгум зэрыдэлэжъэхэрэ джырэ техникэ пэрытым икыыхын, икыдэгъэкІыныкІи иІугъэкІын ары. Чыгур зэрагъэушъбырэ, зэражорэ мэкъумэщ техникэ зэтэгъэпсыхъагъэхэр мыщ къыщыдагъэкІых. «Титехникэ европэ шапхъэхэм адештэ, ахэр ІэкІыб къэралыбгохэм ятщэнэу тимурад», — къариуагъ компаниер игенеральнэ директор игуадзэу Валерий Курносовым программэ гъэнэфагъэкІэ Іоф зышІэрэ станокхэр республикэм иІышхъэтэхэм аригъэлэгъухъэ.

Мы предприятием иіеххэм джыдэдэм нэбгырэ 70-рэ ащэлажъэ, гурытымкІэ ахэм сомэ мин 30-м нэс къагъахъэ. ТапэкІэ ащ нэбгыри 150-мэ Іоф шашІэн алъэкІышт. 2010-рэ илъэсым имэлылфэгъу мазэ щегъэжъагъу мы компаниер хэбзэІахъу сомэ миллион 1,6-м ехъу чІыпІэ бюджетым ригъэхъагъ.

Компаниеу «Диас» зыфиорэр псынкІэу хэахъыгъэ зышІэрэ предприятиехэм ащыщ, — хигъэунэфыкІыгъ ТхыакІушынэ Аслъан. — Компаниер дэгъоу Іоф зэришІэрэр чІыпІэ бюджетымкІи фэдэу щыт, республикэм имэкъумэщышІэхэм фэгъэкІотэныгъэ зилэ уасэхэмкІэ ащ ипродукције къащэфын алъэкІышт.

ШушІэныр ишапхъ

Красногвардейскэ районм ипредприятиехэу зиліоф зэпыфэхэрэм зэу ащыщ «Прометейри». Ащ къыдигъэкІырэ чырбыщыр Адыгеими Краснодар крайми дэгъоу ащыІокІы. БлэкІыгъэ илъэсым производствэм игъэкІажынын предприятием ипащэхэм сомэ миллион 27-рэ пэІуагъэхъагъ, маркэу М-100 зилэ чырбыщ миллиони 6,1-рэ, 2011-рэ илъэсым чырбыщ миллиони 8 къыдигъэкІыгъ.

Республикэм и Лышхъэ предприятием иіеххэр, чырбыщыр зышагъэжъэрэ хъакур зэригъэлэгъугъэх. «Район гупчэм гурыт еджэпІакІэр, къуырэу Саратовскэм къо комплексыр, къалэу Шъачэ инфекционнэ сымэджэщыр шагъэпсыхъэ зэхъум тичырбыщ къызфагъэфедагъ. Краснодар ипсэупІэ чІыпІэу «Нэмыц къуаджэкІэ» заджэхэрэм чырбыщ мин 500-м ехъу ІэкІэдгъэхъагъ, олимпийскэ псэуальэхэм яшІын пае чырбыщ миллионм ехъу къызфагъэфедагъ», — къеІуатэ ООО-у «Прометей» зыфиорэм идиректорэу Беданэкъо Мурат. Предприятием къыдигъэкІыгъэ ямиллиони 100-рэ чырбыщыр ащ шІухъафтынэу ТхыакІушынэ Аслъан къыритыгъ.

Предприятием ипащэхэм социальнэ политикэу зраахъэрэм республикэм и Лышхъэ ыгъэрэзагъ. ЛэжэкІо 65-мэ дэгъоу Іоф ашІэнымкІэ амал псэури мыщ щыряІ: зыгъэпскІыпІэхэр, зытІэкІыпІэхэр, шхапІэр ащ хэтых, ыпкІэ хэмылгъу ІофышІэхэм щэджэгъуахъэ арагъэ-

шы. Чырбыщгъэжъэ заводым нэмыкІэу хыалыгъугъэжъэ цехи мы предприятием щызэхъагъ. Ащ ипродукције Красногвардейскэ районм иеджапІэхэм, гупчэ район сымэджэщым, тучанхэм алэкагъахъэ. ООО-у «Прометей» Красногвардейскэ районм иобщественнэ щыІакІэ чанэу хэлажъэ, сэкъатныгъэ зилэхэм яобществэ, кІэлэцІыкІу ІыгыпІэхэм, творчествэмкІэ Унэм, нэжъ-Іужьхэр зыщыІыгырэ унэхэм шушІэ ІэпыІэгъу арагъэгъоты.

Предприятием 2010-рэ илъэсым хэбзэІахъу сомэ миллион 1,7-рэ ытыгъ, 2011-рэ илъэсым чІыпІэ бюджетым сомэ миллиони 2,5-рэ ригъэхъанэу рехъухъэ.

ЫпэкІэ лъыкІотэнхъ ямурад

— ШъуилэжъаІохэм щэджэгъуахъэ яшъогъэшІа? — еупчІыгъ ТхыакІушынэ Аслъан ООО-у «Красногвардейскэ щэ заводым» игъэцэкІэкІо директорэу Аульэ Азэмагъ.

Республикэм и Лышхъэ предприятием ишапІэ къыплъыхъагъ, ІофышІэхэм адэгущыІагъ. КъызэрэчІэкІыгъэмкІэ, сомэ 50-кІэ мыщ щэджэгъуахъэ шашы.

ООО-у «Красногвардейскэ щэ заводым» къыдигъэкІыхэрэр анахъ фашІэ зилэ гъомылапхъэхэр ары. Сырьёу къызфигъэфедрэр щэ закъор ары. Продукциер дэгъоу зэрэзэкІоцІыщыхъагъэм ишІуагъэкІэ мыкІодэу бэрэ щэлъы, ащ елгытыгъуу Урысыем ичІыпІэ зэфэшхъафхэм алэкІэбгъэхъанкІэ Іэрыфэгъу. Адыгеим ибэдзэрхэм анэмыкІэу, Краснодар крайми, нэмыкІ чІыпІэхэм компаниер ипродукције дэгъоу ащыІокІы.

«Илъэс горэкІэ «премиум» классым хэхъэрэ продукције къыдэдгъэкІэу едгъэжъэшт, бэдзэрхэм ащ фэдэм джыри уащырихыІлэрэп», — къеІуатэ Аульэ Азэмагъ заводым игъэхъагъэхэм къаегушыІэзэ. Республикэм иІышхъэтэхэм халат фыжъхэр ащыгъуу цеххэр къызэпакІухъэ, щэм къуае зэрэхашыкІырэм нэІуасэ зыфашы. Зэрэгохым, фэшІэхо зэриІэм нэмыкІэу, къуаеу ыуаси уигъэрэзэнэу щыт.

Чэщ-зымафэм къое тоннишъэм нэс къыдагъэкІынэу, продукције зэфэшхъафипшІ ІуагъэкІынэу ахэм рахъухъэ. Ащ фэдэ амал къазытыштыр ІэкІыб хэгъэгум къыращыгъэ оборудованиер ары. 2008-рэ илъэсым къыщегъэжъагъуу сомэ миллион 250,9-рэ хъурэ ин-

шапхъэхэм зэрадиштэрэр къэІогъэн фае.

ЗАО-у «Содружество» зыфиорэм игенеральнэ директорэу Хъуажэ Аскэр Адыгеим ипащэхэм цехыр аригъэлэгъугъ. «Семчык дагъэр зыщаукъэбзышт тичех анахъ дэгъухэм ахалыгъэ. Цыфхэм къаымошт дэгъэ къабз тэ къыдэдгъэкІыштыр. Пыдзафэ зыфэмыхъурэ технологиехэр производствэм щыдгъэфедрэщтых», — къыІуагъ ащ. Чэщ-зымафэм комплексым дэгъэ укъэбзыгъэ тонн 50-рэ бэшэрэбхэм арыгъэхъогъэ дэгъэ тонн 20-рэ къыдигъэкІын ыІыэкІынэу ащ елгытэ.

Комплексым игъэпсын псэуумкІи сомэ миллион 53-рэ пэІуагъэхъагъ. Бэ темшІэу ащ Іоф ышІэу ригъэжъэшт, апэрэ

вестициехэр ащ къыхалхъэгъахъ.

Продукцием иІугъэкІынкІэ предприятием ипащэ гухэлъу иІэхэм Адыгеим и Лышхъэ ащигъэгъозагъ. Германиер ифирмэхэм зэзэгъыныгъэхэр зэрадишІыгъэхэр, Чехиер, Австриер, Японием къуаер алэкІэгъэхъэгъэным тегъэпсыхъэгъэ зэзэгъыныгъэхэм язэхэгъэуцон ыуж зэритхэр ащ къыфиІотагъ. Япродукције Европэм, Азиер нахыбэу ащыІугъэкІыгъэныр маркетингым иІыныкІо шхъаІэхэм зраащыщыр къыІуагъ.

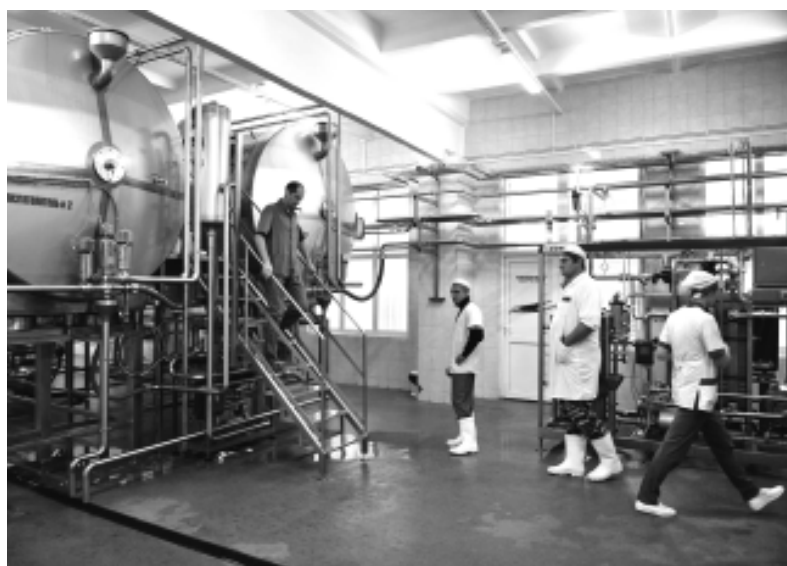
Дунэ шапхъэхэм адештэ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ЗАО-у «Содружество» зыфиорэм а мэфэ дэдэм шыІагъ. Семчык дагъэр зыщаукъэбзышт комплексым чІэт оборудованиер джырэ дунэ

уахътэм нэбгырэ 35-мэ ащ Іоф шашІэшт.

Районм иэкономикэ зыкъызэриІэтыжырэр, цыфхэм мыщ предприятиякІэхэр къыщызІуахыхъ, мыІыкушхо ахэм ахалхъэ зэрашІоигъур нэрылэгъу къытфэхъугъ. Республикэм иэкономикэ ашкІэ ешІушІэщтых. Мы аужырэ иІысипІлым къыкІоцІ районм иэкономикэ хэхъоныгъэ егъэшІыгъэным пае Адыгеим сомэ миллиард 52-рэ фэдиэ къыгъотын ыІыэкІыгъ, инвестициехэр ары анахъ гугъэпІэ, мыІыку шхъаІэу тилэр. Ахэм яшІуагъэкІэ республикэ бюджетыр социальнэ лъэныкъом фытегъэпсыхъагъуу зэрэщытыгъэр Адыгеим джыри къызэтыригъэнжынын ыІыэкІыгъ, — къыІуагъ ТхыакІушынэ Аслъан Красногвардейскэ районм зэрэщыІагъэм икІэуххэр зэфихысыжъхъэзэ.

Адыгэ Республикэм
и Лышхъэ
ипресс-къулыкъу

Адыгеим и «Дышъэ бжыхъ»

Къалэу Москва выставкэхэр зыщашыхэрэ гупчэу илэм чъэпыогъум и 6-м къыщегъэжьагъэу и 16-м нэс шыкIуагъ илъэс къэс зэхашэрэ выставкэу «Дышъэ бжыхъ» зыфиIорэр. Ар мэкъумэщ хъызмэтым итехнологиякIэхэр къыщагъэлъэгъорэ Дунэе форум инэу шыт.

Мэкъумэщ хъызмэтыр Адыгеим иэкономикэ хэхъоныгъэ егъэшыгъэнымкIэ анахъ мэхъанэ зилэ лъэныкъохэм зыкIэ ащыш. Ащ къыхэкIэу зигугъу къэтшыгъэу выставкэм илъэс къэс республикэр хэлажэ.

Адыгэ Республикэм имэкъумэщ хъызмэт, игъомылэпхъэш ыкIи перерабатывающэ промышленностым ипредприятиехэм выставкэм къыщагъэлъэгъуагъ продукцияе къыдагъэкIырэр. Адыгеим иэкспозиции игъэкIотыгъэ ВВЦ-м ипавильон 57-у квадратнэ метрэ 45-рэ хъухэрэм къащагъэлъэгъуагъ.

Республикэм иделегации ипэцагъ Адыгеим мэкъумэщымкIэ

иминистрэу Юрий Петровыр. Выставкэр зыщызэфашыжыщтым тефэу ащ зэрэхэлъагъэхэм министрэр игъэкIотыгъэу къытегушылагъ.

— «Дышъэ бжыхъ» ИофышIэ коллективхэм ялIыкIохэм язIуэкIэгъу чIыпI, бизнесым хэхъоныгъэ егъэшыгъэнымкIэ ар амалышIоу шыт, — ыIуагъ министрэм. — Ятфэнэрэ илъэсэу Адыгеир ащ хэлажэ. НэмыкI чIыпIэхэм къарыкIыгъэхэм мыщ гушыIэгъу ташыфэху, хъызмэт зэхыныгъаIэхэр къыхэхыгъэнхэм тытегушыIэ, а псэум къахэкIэу Адыгеим продукцияе къыщыдагъэкIырэр зыщыIуагъэкIырэр чIыпIэхэм къахэхъо.

Хабзэ зэрэхъугъэу, выставкэм хэлажэх тиесубликэ ит предприятиехэу ОАО-у шэ заводэу «Джаджэр», ЗАО-у шэ заводэу «Шовгеновскэр», ООО-у «Тамбовскэр», ЗАО-у шэ комбинатэу «Адыгейскэр», ООО-у «Мамрыкюр», ООО-у «МПК-у» пивэшI заводэу «Мыекъуапэр»,

ОАО-у «Дондуковскэ элеваторыр», ЗАО-у «Мыекъопэ чэтэхъо комбинатыр», ООО-у «Дэрмэныр», ООО-у «Адыгэ комбикормышI заводыр» ыкIи нэмыкIхэр.

Фэшъхъаф чIыпIэхэм ащызэлашIэ хъугъэ продукцием фэшъхъафэу Адыгеим имэкъумэщ наукэ нэмыкI гъэхъагъэхэри илэх. Ахэм зыкIэ ащыш адыгэ шаир, ар дунаим итемыр лъэныкъо игъунапкъэ къыщагъэкIырэр шай. Ащ икъэгъэкIын илъэс 70-рэ фэдиз хъугъэу пылтых, ашкIэ ИофшIэнэу зэшIуахыгъэр хъаулые хъугъэп. ЧыIэ уахтэр зэпичынымкIэ а шай лъэпкъым дэгъоу зыкъыгъэлъэгъуагъ. Ащ даклоу адыгэ шаим танинэу хэлтым ащ идэгъугъэ хэпшыкIэу къыхэхэхъо.

Адыгеим джащ фэдэу проекткIэ гъэшIэгъон розэм икъэгъэкIынкIэ щырахъухъагъ, ар голландскэ технологием тетэу ООО-у «Унэ шхъуантI» зыфиIорэм къыщагъэкIы. Тызщы-

псэурэ чIыпIэм мэфэ нэфым щикъудыирэ уахтэр УрысыемкIэ зэрэнахыбэм къыхэкIэу, теплицэр гъэнэфыгъэным энергиеу текIуадэрэр нахъ макIэу шыт.

Ащ даклоу Адыгеим мэкъумэщымкIэ иминистрэу Юрий Петровым мырзуштэу къыIуагъ: «Аужырэ илъэситфым къыкIоцI Адыгеим мэкъумэщ хъызмэтым зыпкъ итэу хэхъоныгъэ шешIы. Тызхэт уахтэм ехъулIэу республикэм шагубзыулэу, къолэу, хъалыгъоу, тхъоу, къуаеу ыкIи картофэу ищыкIэгъэщтым фэдиз къыщытэхъыжы. НэмыкIэу къэплон хъумэ, гъомылэпхъэ шъхъалэу ищыкIагъэр зэкIэ республикэм къыщахыжы. МыщкIэ зыщыс къэгъэлъэгъон: комбикормышI промышленностым изаводэу компания купэу «Ресурс» зыфиIорэм ыгъэпсыгъэм чэтэзумафэм къыкIоцI комбикорм тонн 1200-м ехъу къегъэхъазыры. Тиесубликэ псэумкIи чэтыл тонни 100-м ехъу къыща-

хыжы. ХэзгъэунэфыкIы сшIоигъор Адыгеим имэкъумэщышIэхэм продукцияе IуагъэкIынымкIэ непэ зи пэрыохъу къызэрэфэхыгъэр ары. Тиесубликэ ичIыопс изытет зэрэдэгъум къыхэкIэу, къыблэ чIыпIэхэм ашылэ культурэхэу къыщэр, черешнэр, заер, айвар, къужыр, сэнашъхэр, шаир къыщагъэкIыхъ.

Ащ Юрий Петровым къыхыгъэхъожыгъ Адыгеим Красногвардейскэ шэ заводым шIэхэу Иоф ышIэу зэрэщыригъэжьэщтыр. Мы илъэсым лэжыгъэу, тхъоу, чылапхъэу ыкIи рапсэу республикэм къыщахыжыгъэрэм проценти 105-м нэсэу хагъэхъонэу мэгугъэх.

ИгушыIэ къызщиухыным министрум хигъэунэфыкIыгъ: «Выставкэу «Дышъэ бжыхъ» зыфиIорэм джыри зэ къыгъэлъэгъуагъ Адыгеир мэкъумэщ хъызмэтым зэкIэлъыкIоу хэхъоныгъэ зыщышIырэ чIыпIэу Урысыем зэриIэр».

Адыгэ Республикэм ренэу Иоф зышIэрэ илIыкIоу УФ-м и Президент дэжъ щыIэм ипресс-къулыкъу

Сертификатхэм яжэх, ахъщэ IэпыIэгъур къэкIуагъ

Мыгъэ псыр къызеум, райониплIымэ — Шэуджэн, Джэджэ, Кошхъэблэ ыкIи Красногвардейскэ районхэм акIэхъагъа. Анахыбэу зэрар къызфыхыгъагъэхэм ащыш Джэджэ районым ит станицэу Дондуковскэр. Мыщ дэт унэ 295-мэ псым иягъэ аригъэкIыгъ, унэгъо 60-мэ яунэхэр зэхигъэуагъэх. ПсэупIэ зымыIэу къэнагъэхэм ар аратын охъуфэ-кIэ зычIэсынхэр арагъэгъотыгъагъэх. Арэу шыгъми, станицэм щыцэу унэгъуи 8-р непэ къызынэсыгъэм палаткэхэм е нэмыкI псэуалъэу шагум дэтхэм ачIэсых. БлэкIыгъэ тхъэмафэм АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат мы псэупIэм кIоным джары лъэпсэ шъхъалэу фэхъугъэр. Цыфхэр зычIэсышхэр ягъэгъотыгъэ зэрэхъуштым, нэмыкI Иофыхъохэр зэрэдагъэзыжышхэм афэгъэхыгъэ зэхэсыгъо ащ зэхичэгъагъ.

Районым ыкIи псэупIэ коим япашэхэр мы Иофыхъом идэгъэзыжыгъын зэрэдэлажэхэрэм арыгъэрэзагъэп. Бжыхъэ мэфэ чыIэхэр къэсыгъэх, къакIорэр кIымаф, цыфхэр джы къызнэсыгъэм къақырхэм, гаражхэм е нэмыкI псэолъэгъэу яшагъухэм адэтхэм ащэпсэх. Палаткэхэм зэрэчIэмысыжыгъэр районым ипашэ мызэу, мытлоу къыкIиIотыкIыжыгъэм, ащ дыригъэштагъэп. Сыда пIомэ палаткэм псэу-кIэ амалэу щыряIэщтым нахышIоп непэ зэрэпсэхэрэри. Зиунэ зэхэуагъэхэм псэупIэхэр ягъэгъотыжыгъэнхэм фэшI федеральнэ IэпыIэгъу къатIупшы-нэу ащ ищыкIэгъэ тхылъхэр республикэм ыгъэхъазыргъэх. Правительствэм ипашэ игуадзэу Алексей Петрусенкэм мы зэхэсыгъом къызэрэщыIуагъэмкIэ, ахэм УФ-м и Правительство и Аппарат ахэплэ, ау псэупIэ сертифи-

катхэм апае ахъщэр къызыкIо-щтыр зымы гъэнэфагъэу къылон ылъэкIышхтэп.

Унэгъуи 8-у яшагъухэм къадэнагъэхэм бэджэндэу унэхэр афаубытынхэш, ыпIкIэ афатынэу зэрэхъазыргъэр Премьер-министрум зэхэсыгъом къыщыIуагъ. Унэу псэупIэм щашэжыгъэхэр мы мафэхэм бэджэндэу афаубытынхэш, нэужым, ахъщэр къызыкIо-кIэ, афашэфыжыгъэнхэу ащ предложение къыхыгъ. Цыфхэр къафэмыкошыхэу, унэу афаубытыштым икъэгъотыны Иофыгъохэр къыпыкIыхэу ары районым ипашэхэм къызэрэIуагъэр. Ащ КъумпIыл Мурат къыдыригъэштагъэп. Нахъ чанэу мы Иофыхъом пылтыххэу, цыфхэм Иофхэм язытет икъоу агурагъэ-лоныш, агъэкIошыххэу къафигъэпытагъ. Шыпкъэ, нэужым къызэрэнагъэхэмкIэ, унэ зыщэн гухэлъ зилэу станицэм дэххэм ахэм ауасэхэр фэдиш-плIыкIэ къалэгъэх. Нахыпкъэ чырбышым хэмышыкIыгъэ унэ цы-кIухэр сомэ мин 300 — 500-кIэ ащэщтыгъэхэмэ, непэ сомэ миллионым миллионрэ мин 200-м ауэс нагъэсыгъ. Ащ Иофхэр къегъэхылыгъэх, цыфхэми агу кIодыгъэ. Ахэм ащышхэм поселкэр къабгынэныш, нэмыкI псэупIэ кIожыххэу унэхэр къагъотыгъэх, сертификатхэм яжэх.

ГушIогъо закъоу мы мафэхэм агу зыгъэжурэр ахъщэ IэпыIэгъоу аратыштым пае миллиони 125-рэ республикэм къызэрэфэ-кIуагъэр ары. Цыфхэм етIуп-

щыгъэу тхылъхэр агъэхъазырых, охътэ благъэм ахъщэр аратэу рагъэжэщт. Зэрарэу псым къафыхыгъэм елытыгъэу сомэ мин 50-м къыщегъэжьагъэу мини 100-м нэс нэбгырэ пэпчэ ратышхт. Зиунэ зэхэуагъэхэм ямызакъоу, псыр къызкIэхыгъэгъэ псэумкIи мыр IэпыIэгъу мымакIэу хъушхт, сыда пIомэ унэгъо псэуалъэу иIэр къызэтыргъэнэшъугъэу мыхэм ахэтыр макIэ.

ПсэупIэ зымыIэхэм ягъэгъотыгъэным имызакъоу, дамбэхэм альэныкъокIи Иофыгъохэр джыри щыIэхэу зэхэсыгъом щытегушыIагъэх. Псыхъоу Фарзэ инэпкъэ къызщыIуиутыгъэгъэ чIыпIэхэм псым къызыхахыкIэ къызщыдэкIышхт чIыпIэ щынагъохэр илэх. Районым идепутатхэм ахэр елбэтэу гъэпытэнхэ фаеу зэрэщытыр здырагъа-

штэу къаIуагъ. Синоптикхэм псым къыхэмыхъошхэу къаломи, тхъэмафэ фэдизрэ къызэрэщыгъэм угу шэч къырегъахэ. А мафэу Правительствэм ипашэ зыщыкIуагъэм псыхъо нэпкъхэр къаплыхъанхэш, язэтэгъэуцожыгъын рагъэжээнэу псэолъэшIынымкIэ, транспортымкIэ, псэупIэ-коммунальнэ ыкIи гъогу хъызмэтхэмкIэ Министерствэм ипашэхэм унашъо къафишIыгъ. Ахъщэу ахэм яшIыжыгъын пае къэкIоштым емыжэхэу, ИофшIэнхэр рагъэжээнхэу къариIуагъ. Премьер-министрум игуадзэу Алексей Петрусенкэр зипэщэ купым дамбэр къызщыIуиутыгъэ чIыпIэхэр къыплыхъэхэи, нахъ зыщыщынэгъо чIыпIэхэм ашагъэпыгъэжхэу рагъэжыгъ, мы мафэхэм етIупщыгъэу Иоф ашашIэ.

ХЪУТ Нэфсэт.

КIэлэегъэджэ дэгъу

Зигугъу къэсшIымэ сшIоигъо Осытлэ Заремэ Краснодар краим ит адыгэ къуаджэу Шъхъашэфыжы игурыт еджапIэ КIэлэегъэджэу шэлажэ. Ащ Адыгэ КIэлэегъэджэ училищыр къызеухым икъуаджэ къыгъэзэжыгъэу илъэс пчыагъэ хъугъэу КIэлэцIыкIухэр ре-

гъаджэх. Игуапэу, иIофшIэн фэчэфэу шIэныгъэу КIэлэцIыр сабийхэм алэкIегъахэ.

Заремэ КIэлэегъэджэ сэнэхъа-тыр къыхыхынымкIэ шысэтэхыпIэ фэхъугъагъэх икIоджэгъу-хэу, зэгорэм еджапIэм шыла-жэщтыгъэхэу, Хэгъэгу зошхом иветеранхэу Шыукъо Рэмэзан-

рэ НэпшIэкъуй Илясрэ, ублэпIэ классхэм яКIэлэегъэджагъэхэу Мэлэхъо Ибрахымэрэ Заремэ ятэу Тимэ Тыркубийрэ. Рэмэзани, Иляси, Тыркубий и непэ къыгъэхъыжыгъэхэми, ацIэхэр Заремэ ригъаджэхэрэм ащигъэгъу-шхэрэп. Ятэ иIоф лъегъэкIуа-тэ ащ непэ.

ЕджапIэм ИофшIэныр щы-ригъэжээнэу, Iухъанэу зэкIом директорым къыриIогагъэ-хэр джы нэс ыгу къэкIы-

жыхы: «Уятэ КIэлэцIыкIухэр дэгъоу ригъаджэщтыгъэх, агу-рыIоштыгъ, арышъ, ар угу игъэлъ».

Заремэ КIэлэцIыкIухэр шIу елэгъух, умылгъэгъухэми уадэ-лэжээн плъэкIышхтэп. Къафи-Iуагъэр рэхъатэу агурегъало, зы-ми егъэлыгъэу зыфигъэлъэшы-рэп, ащ пае сабийхэми яКIэлэ-егъаджэ якIас, иурокхэм ащыш сыхIэсынэу хъугъэти, ар сшъхъэ-кIэ згъэунэфыгъэ.

Заремэрэ ишъхъэгъусэу Рэ-щыдэрэ КIэлэрэ пшъашгъэрэ зэ-дапIу, нэмыкI унагъохэмкIэ шысэтэхыпIэх.

Мыгъэрэ илъэс еджэгъум еджапIэм чIэхъэгъаIэхэр Осытлэ Заремэ ригъэджен-хэу ратыгъэх. Ащ пае КIэлэ-еджакIомэ ятэ-янэхэр мэгу-шIох.

НАРТ Амин.

къу. Шъхъашэфыжы.

Джэнэтым фэд

— Мы чыпIэхэр ядэхагъэ джэнэтым фэбгъэдагъэки ухэ-укъонэп. Къушхъэмэ жьыр къагъэкъабзэу мээ кIырхэр атет. ПсынэкIэхэм япсыхэр IэшIух, уешIо зэпытыгъэки уешIо-кIырэп.

Модэ еплъ псыр къушхъэм кызыречъэхьрэм, кызырэфъхьрэм, бзылфыгъэ шъхъац кIы-хъэу, лъэдакъэм нэсырэм фэд. А псыкьефэхым тIэкIурэ узеплгы-рэм, нэмыкIырэ дунай, пшысэм ухэфагъэу кыпшчъхъу. **Джары тятэжмэ псэупIэу яIагъэр зыфэдагъэр,** — Ихъсан зыфе-гъазэ игъусэу, иныбджэгъоу Умарэ.

А гушыIэхэм шъыпкъагъэу ахэлъыр Умарэ ыгу зэрэнсы-гъэр кыыхъы, ау ихульфыгъэ-гъэ-пытагъэ кызытырегъаклошъ зещыIэ.

Уджыхъу Ихъсанрэ Тамзкъо Умаррэ (Цэй Фарыкъу) Герма-нием кыкIыгъэх. Тилъэпкъэгъу-хъу IэкIыб къралыгъоэм ашы-псэухэрэм ашышых. Адыгэ Рес-публикэм имэфэки зыщыхэдгъэ-унэфыкIыгъэ мафэхэм яхуулIэу хъакIэу Адыгеим къэкIогъагъэх. Адыгэ телевидением илофы-

шIэхъу Тэу Замирэрэ Гъазые Би-рамхъанрэ кIэщакIо фэхъухи, хъакIэхэм зарагъэплъыхъанэу, ту-ризмэ афытегъэпсыхъэгъэ чIы-пIэу «Руфабгъо ипсыкьефэхы-

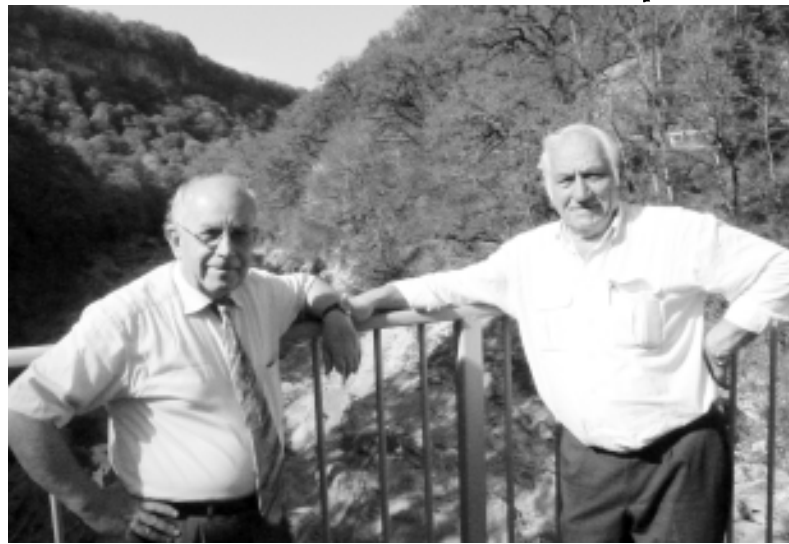
хэр» зыфиIорэм рагъэблэгъагъэх. Тэри ахэм гъусэ тафэхъугъ.

— ТицIыкIугъом «гъобэ-къуаехэр» аIозэ кытаджэщты-гъэх, апэ ар тлэкъуацIэу сшIо-

шIыштыгъ. Нахъ ин сызэхъум кызыгурыIагъ, а гушыIэм СтIа-шъухэри, Уджыхъухэри, Iэшгы-нэхэри... кызыриубытыхэрэр, Гъобэкъуаер адыгэ къуаджэу

Адыгеим итым зерицIэр, — лъе-гъэкIуатэ игушыIэ Ихъсан.

Умари, Ихъсани Адыгеим кызырэкIохэрэр апэрэп, ау къа-кIохэ къэс кIэу зыгорэ халбагъо,

сабыеу зянэ бэрэ зымылэгъу-гъэм фэдэх, фээзшыгъэх, фэкIэ-щыгъох. ТIури Германием шы-зэхэщэгъэ Адыгэ Хасэм хэтых, адыгъу къралыгъо зэфэшъаф-мэ ащыпсэухэрэм яшIуагъэ ара-гъэкIы, адыгабзэр ашымыгъу-пшэнымкIэ Iофтхъабзэхэр зэ-шIуахых. Хымэ хэгъэгъу кызы-рэхыгъуэгъэхэм емылгытыгъэу, лъэпкъ гупшысэр зыдаIыгъэу, зэрэадыгэхэр амыгъэгъуащэу къэтэджыгъэхэщ, адрэ ти-лъэпкъэгъухэри лъэпкъэкIуадэ мыхъухэ ашIоигъу.

ЗыгъэпсэфыпIэу «Руфабгъо ипсыкьефэхыхэр» зыфиIорэм

чыпIэ дахэу иIэхэр Тэу Зами-рэрэ Гъазые Бирамхъанрэ хъа-кIэхэм арагъэлъэгъугъ, адыгэхэу тарихым зилъэуж кыхэзыгъэ-нагъэхэу зисурэтхэр дэпкъ шIы-гъэм егъэпкIыгъэхэм яхыллIа-гъэу къафалотагъ. ЧыпIэ дахэу джэнэтым фэдэм Iанэ шашIи хъакIэхэр ахъэлагъэх.

Анэхэр акIыбкIэ шыIэхэу, агу-хэр адыгэ чIыгум кышанагъэу кIожыгъэх. ЦыфышIум хэти фэкIэшыгъу, тэри ахэм тяжэщт.

ХЪАРЭХЪУ Мурат.

Сурэтхэм арытхэр: **хъакIэ-мэ чыпIэ дахэхэр арагъэ-лъэгъу.**

2012-рэ илээсым — мэфи 118-рэ

Джащ фэдиз Iоф зышIэхэрэм зыгъэпсэфыгъо мафэу 2012-рэ илээсым яIэщтыр.

2011-рэ илээсым ибэдззогъу мазэ Урысые Федерацием и Пра-вительствэ унашIо зеришIыгъэу, зыгъэпсэфыгъо мафэхэм ашыш-хэр нэмыкI мафэхэм ахынхъу щыт. Мары кыыхъащт илээсым игъэтхапэ и 11-р — тхъаумфэ маф. Ау а зыгъэпсэфыгъо мафэр гъэтхапэм и 9-м ахыгъ, и 11-р IофшIэгъу мафэу щытышты; мэ-лылфэгъум и 29-ри тхъаумаф, ау зыгъэпсэфыгъо мафэу щытыштыр мэлылфэгъум и 30-р ары — Гъатхэм ыкIи IофшIэным я Мафэ имэфэкиIэ мэфищэ тыдэсышты...

Мырзуштыгъу илээсым кыкIоцI зыгъэпсэфыгъо ыкIи мэфэки ма-фэу кыхэфэщтыгъэр зыфэдэхэр, зэкIахъэрэри, ыпкIэ ахырэри пэ-шIорыгъэщэу гъэнэфэгъэн фаеу УФ-м и Правительство унашIо зэ-ришIыгъэр IофшIапIэхэм япашэ-хэмкIэ лъэшэу Iэрыфэгъу хъугъэ.

Урысые Федерацием IофшIэ-нымкIэ и Кодекс кызырэхъиIо-рэмкIэ, кыкIэлъыкIорэ илээсым зыгъэпсэфыгъо мафэу (шэмбэ-тымрэ тхъаумафэмрэ) кыхафэ-хъу зэкIахъанхъу, зэблахъунхъу щытхэм афэгъэхыгъэу а илээсыр кыхъанкIэ мазэ иIэу кыхаутын

фае. Илээсыр кызыхъэкIэ, ащ кыхэфэрэ зыгъэпсэфыгъо мафэ-хэм зэхъокIыныгъэу афэхъухэрэм афэгъэхыгъэу пэшIорыгъэщэу етIани кыхаутызэ ашIын фае.

ЗэкIэми тэшIэ «мэфэки маф» зыфалохэрэр. Ахэр хъугъэ-шIэгъэ гъэнэфэгъэхъу къралыгъомкIэ мэхъанэ зилэхэр зыщыхагъэунэ-фыкIыхъу, закономн тэтэу кыхэ-гъэщыгъэхэр ары. Ахэр IофшIэ-гъу мафэхэп ыкIи ахэм ашIы горэ зэкIэхъэгъэным, нэмыкI мафэ хыгъэгъэным ифитыныгъэ къэзы-тырэр федеральнэ законыр ары нылэп.

Урысые Федерацием IофшIэ-нымкIэ и законодательствэ кызы-ригъэнафэрэмкIэ, илээсым кыкI-оцI зыгъэпсэфыгъо мэфэки мэ-фэ 12 кыхэфэ: **щылэ мазэм и 1-м кышхэгъэжыагъэу и 5-м нэс, Христос кызыхъугъэ ма-фэр (щылэ мазэм и 7-р), Хэ-гъэгъум иухъумакиIо и Мафэ (мэ-заем и 23-р), бзылфыгъэхэм я Дунэе мафэ, Гъатхэм ыкIи IофшIэным я Мафэ (жъоны-гъуакIэм и 1-р), ТекIоныгъэм и Мафэ (жъоныгъуакIэм и 9-р), Урысыем и Мафэ (мэкъу-огъум и 12-р) ыкIи лъэпкъхэм языкIыныгъэ и Мафэ (шэкIо-гъум и 4-р).**

Мы зигугъу къэтшIыгъэ мэ-фэки мафэхэр къралыгъом зэрэ-псаоу шыхагъэунэфыкIых, зы-гъэпсэфыгъо мафэх, щылэ мазэм и 7-м нэмыкIырэр. Урысыем хэ-хъэрэ субъектхъу нэмыкI дин зылэжыхъэрэр зыщыпсэухэрэм ежхэм ядин епхыгъэ мэфэкихэр зыгъэпсэфыгъо мафэхэу ашIын-хэ фитых.

Зыгъэпсэфыгъо мафэмрэ (шэм-бэтыр, тхъаумафэр) мэфэки ма-фэмрэ зэтэфэхэмэ, Урысые Феде-рацием IофшIэнымкIэ и Кодекс кызырэхъиIорэмкIэ, зыгъэпсэ-фыгъо мафэр зэкIахъэ, мэфэки мафэм кыкIэлъыкIорэ IофшIэ-гъу мафэм ар ахыжыкы. Законо-дательствэм кызырэхъиIыгъэрэм-кIэ, **мэфэки мафэм ыпэрэ Iоф-шIэгъу мафэр (сменэр) зы сы-хъаткIэ нахыжыгъэу аухын фае.**

ЗэрэхъурэмкIэ, 2012-рэ илээ-сым кыхэфэрэ мэфэки мэфэ 12-м джыри зыгъэпсэфыгъо мэ-фиш кыхэхъо, мэфэки мафэхэр шэмбэтым е тхъаумафэм зэрэте-фэхэрэм кыхэхъу, зыгъэпсэфы-гъо мафэхэр зэкIахъэхэщ (щылэ мазэм и 1-р — тхъаумаф, щылэ мазэм и 7-р — шэмбэт, шэкIо-гъум и 4 — тхъаумаф). ЗэкIэмкIи **2012-рэ илээсым мэфэ 248-рэ Iоф тшIэщт, зызэрэдгъэпсэфы-штыр мэфи 118-рэ (мэфэки мэфэ 15-р хэгъу).**

PS. ЮНЕСКО-м кызыриты-рэмкIэ, къралыгъо зэфэшъаф-хэм илээсым кыкIоцI мэфэки мэфэ 12, гурытымкIэ, яI (Евро-пэм — мэфи 10 — 12). «Свет-скэ» мэфэкихъу дунаим шыхагъэ-унэфыкIыхэрэм ашышэу анахъ шъхъалэхъу, нахыбэрэмэ агъэмэ-фэкIэу шытхэр ИлээсыкIэр ыкIи жъоныгъуакIэм и 1-р ары. Дуна-им шыпсэурэ миллиарди 6,5-м ехъурэм шышэу ИлээсыкIэр къралыгъо 200-м ащыпсэурэ мил-лиарди 6-м хагъэунэфыкIы, жъо-ныгъуакIэм и 1-р къралыгъуи 142-м арыс миллиарди 4-рэ мил-лион 20-м хагъэунэфыкIы.

Хэутыгъэхэр
кызыфигъэфедэзэ
зыгъэхъазырыгъэр
ЖАКIЭМЫКЪО Аминэ.

Дзэ къулыкъум зыфагъэхъазыры

Дзэ-спорт джэгукIэу «Зарница» зыфиIорэр Мые-къуапэ щыкIуагъ. Адыгэ Республикэм ныбжыкIэ IофхэмкIэ и Комитет, ныбжыкIэ дзэ-патриот орга-низациеу «ЗыкIыныгъэр», Урысыем и МЧС и Гъэло-рышIапIэу АР-м щылэр, нэмыкIхэри Iофтхъабзэм кIэщакIо фэхъугъэх.

ШэнышIу зэрэхъугъэу, Мые-къуапэ ичIыпIэхэм ашышэу «Лысая поляна» зыфалорэм илээс заулэ хъугъэу ар щызэ-хэщэ. Республикэм ирайон-хэм къарыкIыгъэ кIэлакIэхэр джыри ащ хэлэжыагъэх. Дзэ къулыкъум зэрэфэхъазырхэр кызыщынэфэгъэ джэгукIэхэм якъулайныгъэ къащагъэлъэ-гъуагъ.

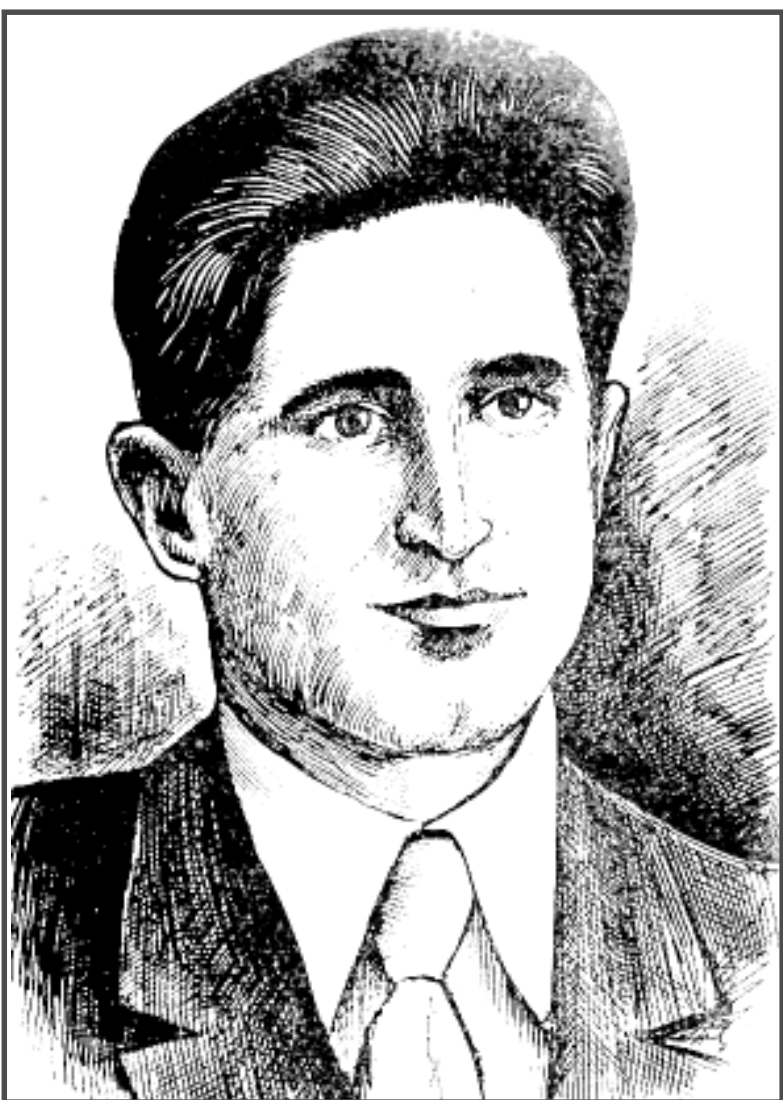
БлэкIыгъэ илээсхэм афэдэу, кIэлакIэхэр строим зэрэхэ-хэрэр, ащ кыдыхэлъытэгъэ упражнениихэр зэрагъэцакIэ-хэрэр ауллэгъуагъэх. Щэрыо-ным, «пным» зэрэпэуцужы-хэрэм яамалхэр къащынэфэ-гъэх. Джащ фэдэу кIын хэ-фэгъэ цыфым апэрэ IэпыIэ-гъу зэрэбгъэгъотыштымкIэ, гъэжыгъоу кызыэкIугъэм хэ-кIыжыпIэ кызырэфигъоты-штымкIэ, узэрыгъозэщтым-кIэ, нэмыкIхэмкIи зэнэкъо-кыугъэх.

Зэфэхъысыжыхэр зашIыхэм, «Тактичэскэ джэгукIэ» зыфи-Iорэ зэнэкъукум Мыекъопэ районым кыкIыгъэ купым те-кIоныгъэр кышхыдихыгъ.

ДАУТЭ Анжел.

Зыгу имашло

Усаклор шлу зыкълалъэгурэр

Къызыхъугъэм илъэс 110-рэ тешлагъэм шъыпкър пшоцмэ, ар охътэ маклэп, зыщымылжыри илъэс 75-м нэсыгъэм, лы цлрылоу, адыгэ шъолырым икыхагъэклэ щызэлъашлэщтыгъэу Джанхъот-ефэндышом къыхэкълэгъэ Хъаткьо Ахьмэд непэ псаоу къытхэтэу тапашхъэ итым фэд. Арэуштэу ар тлътэу, шхъэклэфэ ин фэтшлэу, дгъэлъаплэу, тшымыгъушнэу тызышлэр, зымклэ, итворчествэ гъэшлэгъонэу, гупшысэ куу зыхэлъэу, цыфыр гуэ хэлъышлэм къафэзылэтэу адыгабзэклэ титхыгъэ советскэ поэзи къекъаплэрэ лъапсэрэ фэхъугъэу къытфигъэнагъэр ыкли жабзэу Гулъыр ары. Ятлонэрэмклэ, ар пшыгъушнэжыщтмэ ащымыщэу, цыф шхъафэу зышлэр цыфыгъэшхоу, дэгъоу зышлэщтыгъэхэм январьгъэу хэлъыгъэр ары.

Цыфым шлу ышлэщтмэ, ар ыныбжэ щыцъэу къызыщыригъэжъэн фэе уахътэр хэти къылон ылъэкълэщтэп. Бэ къэбгъэшлагъэм, маклэ къэбгъэшлагъэм, шлоу шлагъэм илъэуж къэнэжыщт, зыфэшлагъэхэм, цыфхэм къахэнэжыщт. Умышлагъэм, дэиклэ уигугъу ашлыжыщт. Ахьмэд бэп ыгъэшлагъэр, ау джы къызнэсыгъэм ар хьалэлэу, цыфышлоу, гукъабзэу зэрэщытгъэр цыфмэ ащыгъушнэжырэп. Сурэт цыклоу къэнагъэу итхылъ дэтми узеплъыклэ, гушло нурэу аш ынгугу къыклихырэмклэ къэошлэ. Еутых Аскэр игушылэхэм (пычыгъор «Цыфыр шэрэ») зыфилоу Хъаткьом тхылым

фишлыгъэ пэублэ гушылэм щыц) ар дэгъу дэдэу къагъэ шъыпкържы: «...нэшло-гушлоу, уеуаллэмэ, укымыгъэуклыгъэжыу уистих е уиассказ фэпхъэу зебгъаджэклэ, сыд фэдиз Иоф илэми, «Иоф силэш» ымылоу, гъой-щаеми, къыуимыгъэгъэзжыу, ушлоклалэу, ушлоделэу къыомыплъэу, ишъоугъу класэм фэдэу гушлэзэ къыппэгъоклэу — хэтэ тащыщэу Ахьмэд инэплъэгъу дахэ, игъашло, иубзэ къызынэмысыгъэр, хэтэ ишлуагъэ зэмыкыгъэу сз сыныбжыр зыныбжыу тилитературэ хэтыр? Шылэх поэтхэр угу рихъхэу, ау ицлыф гъэпсыклэ угу шлагъоу римыхъэу — тинасыптыгъэ Ахьмэд ахэм афэдагъэп, хьалэлэу ыгу илыр къырилотыкыгъэ, зэрэхэщтыгъэм фэдэу, ищылэклэ-гъэпсыкли ащ фэдагъ. Мы пстэу-мэ ягугъу къызклэщырэ, писателым итворчествэ зэдгъашлэ зыхъуклэ, ишэни, ицлыф гъэпсыклэхэри ытхыгъэмэ ядхагъэ диштэжъхэу щытмэ, хьопсэгъо дэдэш ары, непэ адыгэ литературэм къыхэкъэрэ клэлаклэмэ мырэуштэу ясло сшлоигъош ары: «Хъаткьо Ахьмэд истиххэр дэхагъэх, къэбзагъэх. Джащ фэдэу ишэнклэ ежэ поэтыри уехьопсэнуэ, щысэтхыплэу дэхагъэ».

Сэри усаклом икъэбар, ащ ицлыфыгъэ зыфэдагъэр, итеплъэкли ыгукли зэрэдэхагъэр, игупшыси, изеклуаклэки, илофшлагъэхэмкли цыфыгъэм, шлушлэным, шъыпкъагъэм къафэхъугъэу зэрэщытыгъэр къызнэсыжыгъэ. Итворчествэклэ апэрэ статьяу стхыгъэм Иоф дасшлэзэ, материалхэр сищыклагъэхэу титхэкло нахьыжхэу тилитературэ клэщаклоу, пкъэоу илагъэхэм зэклэми салуклэнэу хъугъэ. Лъэшэу сыгу рихыгъэр зэклэми зэфэдэу Ахьмэд итворчестви, ицлыфыгъэ дэхагъи агъэлъаплэу, осэшхо фашлэу

къызэрэтегушылагъэхэр ары. Ар сигонэ дэдэу сыгу къынэжыгъэ, непэ сщыгъушнэжырэп.

Ахьмэд тхэклэ амалхэу ылэ къыригъэхъагъэхэу зыфэхъулайхэр е, нэмыклэу къэплонхъумэ, творчествэм «ишъэфхэу» зыщыгъуазэхэр гъэбылгыгъэу, зыпарэми римыгъашлэу, хэти щымыгъэгъуазэу къырихъаклыныр — ар мытэрэзэу, зыгу къэбзэ тхакломклэ зэрэнафэу, къемыклоу, ыцли ытхыгъи къамыгъэдахэу щыт. Ежэ Ахьмэд щысэтхыплэу щытыгъ. Клэлаклэхэу тхэнэу езыгъэжыгъэ къодыехэм япэрэ усэхэу пклантлэр къячэхэу гушылэхэмрэ сатырхэмрэ афызэмыгъэклугъэхэу, эпитег, образ, рифм, строфа зыфалохэрэр джыри зымышлэхэрэм редакцием къагъэхыхэрэр цыпэ-цыпэу зэхифэу статьяхэр ытхыгъэхэми е авторхэу къыфатхэхэрэм писъмэ кыхъэхэр афитхыжыгъэхэми, ишлэшлэр шхъэихыгъэу шлэныгъэу илэмклэ зэклэми адэгущылэщтыгъ. Литературэ кружокхэми (ащыгъум ахэр багъэх) ахэлажыщтыгъ, педучилищми, къоджэ еджаплэхэми клощтыгъ, зыгорэхэр зытхыхэрэм яусэхэр, рассказхэр алыгъэхэу къыугъойхэти, адэгущылэщтыгъэу, узэрэтхэн фаер афиуатэщтыгъэу, ишлуагъэ сыд фэдэрэ лъэныкъокли аригъэкълэщтыгъэ.

Марба сыд пае чыжыу укло-на — Андырхъое Хъусенкли ар нэрылэгъуба! Ахьмэд а клэла цлрылом ыналэ лъэшэу тыригъэтыгъ, гъогоу зэрыклощтыр ригъэлъэгъугъ, ащ тыришагъ, поэзием ипчъэ хьылъэ къыфызэлуйхыгъ. Ахьмэд нахьыжыу шхъащытэу Хъусен ытхыгъэ усэхэри къытлылэсыжыгъэх. Ахьмэд илирики зыфэдагъэр къэтшлагъ. «Сэ сиорэд» ылуи, илирикэ апэрэ лъэбэкъур ригъэшлэгъ. Ау гукъаоу щытыр ар илъэганлэ нигъэсыным игъо имыфэзэ ыпсэ Хэгъэгу зэошхом зэрэщыхылъагъэр ары. Лыхъужыныгъэу зэрихъагъэм пае совет писателыбэмэ ащыцъу апэрэу Советскэ Союзым и Лыхъужы цлэ лъаплэр къыфаусыгъ. Хъаткьо Ахьмэд ащ фэдэу ыплугъэ усэкло ныбжыкълэм иорэд жынч зэрэзэпыугъэр псаоу цылу ышлагъэмэ, гукъэошхо щыхъуныгъи ыкли (ар сшлош мэхъу!) гур ыгъэузэу, ащымыгъушнэжыныу гыбзэ фиусыныгы.

Арэу Ахьмэд Хъусенклэ зэрэщытыгъэм, ишлуагъэ зэрэригъэклыгъэм тытегушылэзэ, Пэрэныкъо Мурати тчыгъушнэ хъуштэп. Мурати джащ фэдэу Хъаткьом ижъау члэтыгъ. Иапэрэ поэмэу «Нэклимэзэр» ытхы зэхъум, ащ икомпозицие зэрэбгъэпсын фаер, къоджэ шхакломрэ мэкъумэщышлэ тхьамыклэмрэ зэпэгъуцугъэнхэр зэрэнахэ тэрэзыр, образхэр зэрэбгъэпсыштхэр — ахэр тхэнэу езыгъэжыагъэмклэ, литературэ творчествэмклэ опыт

горэ зымылэмклэ Иоф хьылъэх. А зэпстэумкли Мурат Ипы-лэгъу инэу илагъэр, нахьыжыми, ишъоугъум фэдэу гъусэ къыфэхъугъэр Ахьмэд. Ар сыдигъокли Пэрэныкъом щыгъушнэжыгъэ — сэри ар къысфиолтэжыгъагъ. Ахьмэд ишъоугъу нахьыклэ шлу зэрильэгъурэри италант уасэ фишлэу, ежэ усаклор итворчествэклэ топгъаом зэрэфигъадэрэр къысцигъэлыагъоу усэу «Топгъаоу Мурат» зышлэр фитхыгъ.

Джащ фэдэу Лъэустэн Юсыфи, Жэнэ Къырымзы шлоу Ахьмэд афишлагъэм ишлуагъэклэ творчествэмкли яшылаклэ, ялофшлэн афэгъэхыгъэу ишлуагъэу къэклуагъэр тлүми зэфэдэу ащымыгъушнэжыу, фэразэхэу дунаим ехыжыгъэх. Еджаплэми, педтехникумэу Иоф зыщышлагъэм ащыригъэджагъэхэми, хэку гъэзетым иредакцие илофышлэхэми, Адыгэ тхылъ тедзаплэм илофышлагъэхэри ахэм ягъусэжыу (непэ псаоу цылэхэм) ащ ищытхыу джы къызнэсыгъэм къалуатэ, ишлушлагъэ агъэлъаплэ.

Ары адыгэ усэклошхоу ежэ Хъаткьо Ахьмэди ащ итворчестви зэпхыгъэхэу шлу зыклэтлэгъурэр. Усаклом илюбилей мафэ гур къыбделэу ыкли игъэклогыгъэу утегушылэныр ифэшъуаш, къылъжыгъ...

Жымрэ клэдрэ, е блэкыгъэмрэ къэклощтымрэ зэрэзэлулагъэхэр

Клэрэщэ Тембот икабинет тисэу мыщ фэдэ къэбар гъэшлэгъон къысфиолтэгъагъ: «Зыщыхъугъэр Гьобэкъуай. Пшагъор джыри теклыжыныу игъо имыфагъэу, зилажэу, тыгъэми зыкъымылэтыгъэу пчэдыжыпэ дахэм Пшыщэ телпхъэ лъэмыджэу зэклэскыскъэрэм лыжы горэ тет. Блэкыхэрэм сэлэм къырахы, зыкъыгъазэу джэуап къаритыжырэп — псыхъоу мэкклэ-маклэу клуаштэрэм ынэхэр къытыримыхыхэу хэллэшэ щыт. Клэлаклэ горэ костюм шлуцлэ къызэрыкло щыгъэу, тэрэз дэдэу зэшломыдзэгъэ галстук цыклуи дэлэу цыклу-цыклоу лыжыым къэклолагъ. Зи ымылоу, ыпашхъэ итыр зэ къэплэньба елош, ежэ щыт. Сыхъатныкъо фэдиз тешлагъэу, лыжыыр къеплыгъ... Хэт ышлэра мыщ дэжыым зыфэбгъэдэн щымылэ сатырхэу Пшыщэ фэгъэхыгъэхэр къэхъубгъэнхэкли мэхъуба! А сатырхэр къызебгъажыхэклэ, гур джэнэт бзым иорэд едэлурэм фэдэу къэласэ:

«Пшыщэ псы нэихъо псы шукашкы,

Псышхо дэдэуи щымыт, Уеплынклэ псы Лумаф, Клалэу икларэр римы-хыжы,

Ежыагъэми къыримыгъэгъэзжы...»

Клалэм сэлэм къыхыгъ, лыжыым ылапэ къыщыгъ. Лы-

жыр зыфэдэр клалэм ышлэщтыгъ — Теуцожэ Цыгу... «Ухэт, сиклал, тичылэ ащ фэдэ клалэ дэсэу сз сшлэрэп?» «Сэ Хъатыгъужыкыуае сыкъеклы. Шъуадэжэ сыкъагъэклуагъ шъуиклалэхэр езгъэджэнхэу». «Сыдэу ар дэгъу дэда — тикла-лэхэр ебгъэджэтхэмэ. Сэ шлу-клаеу сыкъэгужыагъ, синасып ар къыхыгъэп. Ау тиклалэхэр зэрэджэщтхэр — ар насып-гъэшху. Ахэм дунаиклэр къафэ-клуагъ. Ори а дунаиклэм игъэп-сын ухэлэжыщт».

Етланэ Цыгъо клалэр ядэжэ ригъэблэгъагъ пчэдыжэ щай ешъонхэу. Сэ зэхэсыгъэп ахэр щай ланэм пэсхэзэ зытегушылагъэхэр, зэрауагъэхэр. Кысфэзылоагъэри шыхъатэу ащ дэжыым щысыгъэп. Сыда ахэм азыфагу гушылу илтын ылъэкълэщтыгъэр? Ащ о егупшыс», — ылуи Тембот икъэбар къылухыгъ.

А упчлэр къысфигъани, тхэклошхор дунаим ехыжыгъ. Сегупшысэзэ, сшхъэ кыхъагъэу, къынагъэу джы къызнэсыгъэм илыр зызакъу. Ар усэн Иофыр ары. Шъыпкърэмклэ, дунэжыым щыпсэугъэ, ышхо тэзыхыгъэ, ау зиусэ жабзэ ащ щызыпсыхъэгъэ лыжыымрэ зиусэ жабзэ къэзытлупшыщт къодые клэлэгъэджэ ныбжыкълэмрэ зэлулагъэх. Ащ тлүмкли мэхъанэшхо илагъ. Зым иусэ жабзэр — жэрыло, адрэп тхылыбзэ Гулъ. Ежэ зызыфигъэсэгъэ, Уфа, Ставрополь ятэ ыгъэклуагъэу щызэригъэшлэгъэ жабзэр. Тлүми ялашэ зырыз, гъогоу зэфэшхъафхэми къарыклуагъэх. Ау лыжыри клэлаклэри а зым, а зы Иофым, къэклорэ дунаиклэм фэлэжыщтых, аклуачлэ, ящылэклэ ратыщт. Зыр — жэрыло усэклэ, адрэп — тхылыбзэклэ. А щылэклэклэу етлупшыгъэу, къелунклэу къа-клорэм игъэлсын тлүри ыуж итыштых. Мары тхылыбзэу, тхаклэу адыгэхэм ыпэклэ ямы-лажыр зэрэ Адыгэ хэкоу къы-щэжэ, шэуцу, еджаплэхэр къуа-джэхэм къащызэлуахых, гъэ-зетхэр, тхылыхэр къыдэклэхэу рагъэжыагъ. Егъашлэм тхылъ ылитлуклэ къызныштэгъэ лэ-жыагъэхэр Иофшлэгъу ужим пчыхъэрэ ликбезхэм ащеджэ-хэу, ащытхэхэу аублагъ. Синыб-джэгъу дэгъоу, журналист цлрылоу Дыху Мурат инэу щымылэжыыми къысфиолтэ-жыгъагъ: «Пчыхъэ горэм остыгъэжэ цыклу нэшгум тлэклэ тыкыгъэнэфэу тиклэлэгъаджэ доскэм гушылухыгъэ къыты-ритхагъ: «Плэстэ фабэм лы гъэжыгъэ стыр игъусэжыымэ, ар лъэшэу гохы». Тлүпс къы-чъэу ар зэрэзэхэтфыгъагъэр дэгъоу къэсэшлэжы».

Джы Цыгъорэ Ахьмэдрэ къафэсэгъэзжы. Сыдми, ахэм язэлуклэгъум клэу, тилитерату-рэ, типозэне къэзыгъэбаигъэу, мэхъанэ зилэу къыклэлэтыклуа-гъэр маклэп. А зэлуклэгъум, сз зэрэслытэрэмклэ, ишлуагъэ къэклуагъ Ахьмэд иапэрэ усэу «Лыхъужэ плыжыыр» ытхы-

чэпыогъум и 24-м илээси 110-рэ мэхьу

мыкIосэжъын усакIу

нымкIэ. Ыпэки зыгорэхэр ытхыщтыгъэнхэки мэхьу (къэзыушыхъатын материал тIэкIэ-лэп), ау апэрэу усэки ныбжыкIэм кыхиутыгъэр мыры. Ар зыхьугъэр 1923-рэ илээсыр ары. «Адыгэ макьэм» кыхиутыгъ. Усэм икьэхьункIэ Цыгъо шысэтехьипIэ мыхьугъэу сIлошъ хьурэп. Арэушътэу сэзыгъалорэмэ апэрэу усэр Гьобэкъуае зэрэщитыгъэр ащыш. Ау Цыгъо «ичIыфи» Ахьмэд кытенагъэп. Зигугъу къэсшIы сIлоигъор мары. Хьаткъо Ахьмэд усэки цIэрылоу, зэлашIэу хьугъэу 1937-рэ илээсым урыс усэки ин дэдэу А. С. Пушкиным ипроизведение хъшыпыкIыгъэхэр зэридзэкIыгъэх. Ахэм Хьаткъор къафеджагъ Теуцожь Цыгъо — ари цIэрылошхо хьугъэу, аIэтэу, агъэ-лэапIэу. Зэдэлугъэхэм пэмэу «Полтавэр» зэкIэми апэ ышIыгъ. Ащ лэшэу шIогъэ-шIэгъонэу едэлугъ ыкIи кыиуагъ: «Джы сэшIэ оредышхо зэрэзэхэлпхъашт шIыкIэр». Ащ етIанэ «Пшы-оркъ заор» кыкIэлъыкIуагъ (мыр Кэстэнэ Дмитрие кытхыжыгъ).

Ар хабзэу щыт: зы литературэ кIоцым шылажэхэрэм ятворчество лэныкыо, пкыгъо, темэ горэхэмкIэ зэлы-мылэсынхэ алэкIыштэп — ар ащ фэдэу мэхьу уфай-уфэ-мыеми.

Сыдэу хьугъэми, сыдэу щытми, Хьаткъо Ахьмэд итворчество усэу «Лыхьужь пльыжыр» кыжапIэу, пэублэу фэхьугъ.

Усэ «жъгъэхэм» гьогур кызылуахы

«Лыхьужь пльыжы» буж итхэу Хьаткъо Ахьмэд ытхыгъэхэм янахьыбэм «усэ жъгъэхэмкIэ» уяджэ хьушт. Мыш дэжыым «жъгъэм» кыдгъэкIырэр яинагъэкIэ инхэп ылоу ары — поэзии, проэми, драматургии яI ащ фэдэ жанрэ цIыкIухэр. Ямэхьанэки, гупшысэу кызыда-хьыхэрэмкIи ахэм уамыгъэрэ-зэнэу щытэп: усэ кIэки бэ кыбгъэлон пльэкIышт. Ащ фэдэх, гушыIэм пэе, «Къаштэ пIапэ», «Мэкъуоныгъо маз», «Седжэшт сижышхьэм», «НекIох еджапIэм», «Ялыеу гьибл» зыфилохэрэр ыкIи нэмыкIхэр.

Арэушътэу Хьаткъом я 20-рэ илээсхэм ытхыгъэхэр зэхьылэгъэхэр чылэм псэукIэу дэлыр, мэкъумэщышIэхэр анахьэу зыгъэгумэкIырэ Iофыгъохэу зыпылэхэр, гүмэкIхэу ахэм яIэхэр арых. УсакIом италанти джыри зыкытIупшыгъэп, игъогу шьуамбгъо икьоу кызылухыгъэ хьугъэп. Арышъ, а усэхэр нахьыбэмкIэ фольклорым нахь пэблагъэх, ащ ихудожественнэ амалхэр нахь яIэу-бытыпIэх, нахь зыдаштэх. Яжабзи, язэхэлъыкIи, ястих гъэпсыкIи ар нэрылэгъоу къа-

хъшы. ГушыIэм пэе, «Мэкъуоныгъо мазэр» тштэн. Ар зитхыгъэр 1924-рэ илээсыр ары. Зыщитхыгъэр Москва. Ащ КУТВ-м шеджэу дэсыгъ (КУТВ-р — Красный университет трудящихся Востока). А къэлэшхом зэрэщыIээ, кызэхэ-кыгъэ шылакIэу икьоджэдэсхэр зыхэтэр IупкIэу ынэлэу ит:

*Мэкъуоныгъо маз,**Фабэм изман.**Къуаджэм ушыдаломэ,**Шэмэдэс улу макъэр**ТэдыкIи кыщIэу.**Къалорэм уедэлумэ,**Шыхьафым ишыкIи,**Шэмэдэс кIымы ишыуальхэ.*

Зэрэпроизведение псаоу зыпштэкIэ, зэкIэмкIи сатырэ цIыкIуйи нахь хьурэп, гушыIэуи хэлъыр арэу бэп — 18 нылэп. Ау сыдэу ба а усэ цIыкIум кытитыгъашIэрэр, кыт-фиуатэрэр: уахьтэри, къуаджэм кышчыIурэ макъэу пшы-налъэм фэдэри, лэжыакIохэр зыгъэгумэкIырэ Iофыгъори, шыхьафым ишыкIэу апэ илыри. Арышъ, ар усэ цIыкIуми — усэ зэкIоцIылы, «усэ цIыкIу усэ шхьхьшху» пIоми хьушт. Джащ фэдэх адрэ кы-хэзгъэщыгъэхэри, сызынэмы-сыгъэхэри.

Анахь къахэщэу мы лэ-хьаным Ахьмэд ытхыгъэхэм ахэлъ нашанэр мыш дэжыым кышчытхэс ушхьафыкIы сIлоигъу. Ахэр нахьыбэмкIэ хроникэм, информацийем афэдэх. Къуаджэм шылэгъурэ сурэтхэр, ащ кышчыхьурэ хьугъэ-шIэгъэ зэфшъхьафхэр кыбар фэдэу, усэу згъэкIугъэхэу кы-луатэх. Ахэр фактых — зыгорэ ахэбгъэхьонэуи, къахэпхы-жыиэуи щытэп: «МТС», «Трактор», «Гъэзетэу «Адыгэ псэукIэм» иапэрэ номер фэсэт-хы», нэмыкIхэри.

Хьаткъом ипоэзии джыри лирическэ героуе усэр усэ зышIэу, авторым ыгу ихьыкIыхэрэр, ахэм зэкIэлъыкIуакIэу ахэлъыр ягъэпсыкIэрэ якуагъэрэ зэрэпшышт амалыр кыхэ-щыгорэп. Ау усакIом псынкIэу хэхьоныгъэхэр ешIых, лирикэм иамалхэри кызылэкIегъахэх. Я 30-рэ илээсхэм кызыхахьэкIэ, ар нахь нафэ кэхьу, иусэ зэфшъхьафхэм къахэхьэу регъажьэ. ХэгъэунэфыкIыгъэн фае: шылакIэм кыхэхьухьэрэ зэхьокIныгъэхэм, хроникэм зэрэпшырэ шIыкIэми зыхьожыгъ, амалыкIэхэр итворчество кыхахьэх. ГушыIэм пэе, а хьугъэ-шIагъэхэу шылакIэм кышчыхьухэрэм якьэгъэлэгъуакIэ нэмыкIэу мэхьу. Фактхэр джы успыхагъэхэу, усэ жъгъэу гъэпсыгъэу кытхыжырэп: ахэм зарегъэушъом-бгъу, идее куу кIоцIылы, ишанхьэкIи нахь инэу ешIы. Жанрэ «жъгъэм» ыпкIэ цыкIу имыфэжъу, фэзжъоу шылакIэу къакIорэм ешIы. Арэу Хьаткъом итворчество зыхэт процессыр кызырыкIоу зэрэщымыгъыр кьэнэфагъ. Ау ащ нэрылэгъу кышшыгъ ыгукIи, италантикIи усакIор усэ лирикэм

ыкIи лирэ-эпическэ жанрэм зэрэфакторэр. Ар пшIошъ кыгъэхьоу мы илээсхэм лирикэкIэ псыхьэгъэ усэ шIагъохэр ытхыгъэх: «Пчыхьэ», «ТипсышхьуантI», «Гъатхэ», «Сиби-лет», оредэу «Косынкэ пльыжъ», нэмыкIхэри. Сэ кызырэсшIо-шырэмкIэ, «Пчыхьэмрэ» «Ти-псышхьуантIэрэ» ялирикэ нахь лэш, нахь куу. Апэрэр пчыхьэ пейзажымкIэ кырегъажьэшъ, лэжыакIом игүмэкIхэм, ыгу ихьыкIыхэрэм тахещэ. Ащ усэр пычыгъуитIоу зэхэтэу кешIы. Пчыхьэм ипейжаж гүм хэтIысхьэу гъэшIэгъонэу кьегъэлъагъо. Марых а сатырэ шIагъохэр:

*Тыгъэу непэрэ зымафэм**дэжумартэу кытешIэу**Чыгъэ кIылоу тызте-**тым псэр кытешIыгъэхэрэр**Мыхьахьэу нэгубгъоу къа-**халгъэу еублэ...**Былымрэ мэлэрэ кызы-**лыгъорэу,**Гьогу лэзэ псыгъохэмкIэ**зэуж-зэикIэу,**Хэгъошхьэ дахэм кье-**кIужь...**Яджэрпэджэжэ чылэр**кытешIэжъу,**Мэфэ лэжээкIокухэр зым**зыр лыушгъэу,**Шъабэу сапэр кIырагъэ-**лэсыкIэу,**Гьогу пэкIэ-пакIэхэмкIэ**чылэм екIужь.*

Ар пчыхьэ пейзаж сурэтэу авторым кыгъэлэгъуагъ. ЯтIонэрэ усэм псыхьом ипей-жаж тапашхьэ кырегъэуцо. ЯтемэкIэ ахэр, а уситIур, зэрэзетекIыхэрэм фэдэ къабзэу лирикэу ахэлъымкIи зетекIых: зым пчыхьэм итеплэ гүм зы гупшысэ кырегъэагъэ, адрэм — нэмыкI. «ТипсышхьуантIэми» исурэт дэхэ дэд — а дэхагъэм псэ пытым фэдэу, ежы ишылакIэ горэкIэ тэ тымышIэу щыI. Арэу псыхьом ишылакIэ фэлазэу усакIом кызылуахы, кыпылэгъэлэсы, уегъэгүшIо, угу кыхегъахьо. Апэрэ сатырэм узреджагъэм тетэу, узIэпешэ, етIанэ узэлъеуытыпэ: «Моу кьеплэ сэ сызыфэдэм, сэщ фэдэ псыхьо дунаим тэтэп», ылоу кышшыгъэшIы:

*Ти Лабэ — нэлэу,**Пцелыбэр ынапц,**МыжъуакIэр цэжъгъэу**ЗэдикIэу кыиIонс.**Псы цыхьэшIэгъуаджэ:**Джэсгүм хэтэу мэгубхы**Гъатхэм мэтанэ,**Гьогупэхэр зэпечы.**Зы нэпкыым нэпчы реты,**Гуеуты, зылуедэ,**Зыкьэдзы, кьэбанэ,**Къэнагъэр лъехьыжы...*

Мы усэ шIагъоу гүм лэшэу рыхьырэр зитхыгъэр 1929-рэ илээсыр ары. Пэнэжыкыуае зитхыгъ. Тинэрылэгъушъ, лирическэ героир поэзии шып-кьэм художественнэ амал хэгъэунэфыкIыгъэ шапхэу иI зыфэтIуагъэр мы пейзаж сурэт дахэм пкьэу, купкIэу иI. Ащ «сэ» зыфилорэ цIэр итамыгъ. Ари усакIом ипоэзии а Iун-кIыбзэр кызырэфыхыгъэм

ишыхъат. Ежы итворчество имызакъоу, зыкызылэтырэ тилитератури ащ хэхьоныгъэ ригъэшIыгъ.

Усэхэр нахь инхэу мэхьу

ЫпшгъэкIэ зэрэщыхэгъэ-унэфыкIыгъэу, Ахьмэд ытхы-хэрэмкIэ хьугъэ-шIагъэу шылакIэм хэхьухьэхэрэр, кьэхьугъэ-кьэшIагъэхэр е, нэмыкIэу къапIомэ, фактхэр арых анахьэу IубытыпIэ ышIыхэрэр. Ар кыбгъурылонэу щыт, сыда зы-пIокIэ Ахьмэд икьэлэмыпэ зы-фигъэлажыкIэрэ цIыфмэ ящы-лакIэ нахьышIу хьуныр, янасып кьэкIоньыр ыкIи яхьасэ бэгъо-ныр ары. ШыIэкIагъэр зыIэ-шхьытIу дэфыгъэу зыгъэ-псыхэрэм ясатырэ ежыри хэтэу зельыгъэжы. Джары фактхэр, кIэу кьэхьухэрэр аущтэу ыгу етыгъэу, зи бимыгъэкIэу, зэкIэми мэхьанэшхо аритэу инэплэгъу зыкIит зэпытыр.

Ау джы а фактхэр, ыпэм фэмыдэу, «МТС», «Трактор» зыфэпIощтхэм афэмыдэу, нэмыкI кьэгъэлэгъокIэ, кьэт-хыкIэ ыштэу ригъэжыагъ — хроникэ, информацийехэм къа-текIэу. ЗэкIэми ягугъу кьэс-шынэп, ау ар нахь кызыхэ-щырэ произведенийIумэ са-кышчыуцун. Ахэр «Пшгъэ-шъищ ятхыд», «Фэсапщэп, фэ-сыжыапщых» зыфилохэрэр арых. Мыхэм хьугъэ-шIагъэ-хэу сюжет лъапсэу афэхьу-гъэхэр авторым ежы ышхьэ кырихыгъэу, кыугупшы-сыгъэу щытэп — шылакIэм кышчыхьугъэ шьыпкьэхэм, фактхэм атехыгъэу щыт.

ОхьатIэм ижы къабзэ кы-зыдихыгъэу еджэным кIэ-хьопсхэу, а гүхэлъым зэлыу-бытыгъэхэу адыгэ пшгъэшъищ ятэ-янэхэр, яунагъохэр къабгы-нэхи, кьалэм еджагъо кIуагъэх. Ар ныбжыи кьэмыхьугъэ, зэ-хамыхыгъэ кьэбарэу хьугъэ. Алуагъэри, атхыгъэри бэ. Ау пшгъэшъищмэ зыкIэхьопсырэ гьогур янасып гьогую кыха-хыгъ. («—Пэлэ чIэгъым чIэ-уIубагъэу зэрэтыгъэр икьун. Гъэсэныгъэм тэ тIахьы Насып Iахьэу хэтэрэх») — а гүхэлъыр ары арэушътэу зекIонхэу кIуачIэ кьахэзылхьагъэр.

Пшгъэшъищыр кызыкIэмы-кIоу а насып гьогум зэрэте-хьагъэр авторым хьарышхоу афелэгъу: «Мишчымэ тафэ-хьохьун, Непэ тэ тIофыр: Ащ фэдэр нахьыбэ оредхьу!» Мы тхыдэм ежы Ахьмэди тхэкIэ амалхэу ылэ кыригъэхьагъэ-хэр нэрылэгъоу кыхэхьых. Ахэм кIэкIэу уакытегушыIэн зыхьукIэ, эпическэ кьэгъэлэгъуакIэм ишэнхэм зэрэтехьа-гъэр кыхэхьэгъэми икьушт.

«Фэсапщэп, фэсыжыапщых» зыфилорэри джащ фэдэу кьэ-хьугъэ, шыIэгъэ фактым те-хыгъэу тхыгъэ.

Зитхыгъэр 1931-рэ илээсым жьоныгъуакIэм и 30-р ары. «Францием, Англием, Германи-ем кьарыкIи, рабочэ куп тыхэку

пIагъо кьэкIогагъ. Мыр ащ ехьылэгъ» — информацийе гушыIэхэмкIэ авторым икьэ-Iотэн кызылуахы. АщкIэ кыиуатэрэм кьэугупшы-сыгъэ зэрэхэмылтыр, хьугъэ шьыпкьэу зэрэщытыр кыд-гурегъало. Ар зы лэныкыу. АдрэмкIэ мы произведением итемэ кIэу, интернационализ-мэм ехьылэгъэу зэрэщытыр хегъэунэфыкIы.

«Пшгъэшъищ ятхыд» фэдэу мыры кьэIотэн шIыкIэм тетэу гъэпсыгъэ. А кьэIотэ-ныр кьэзыгъэпсыхэрэ, зэхэ-зышэхэрэ сюжети, компози-ции, кьэIотакIэхэри (диалогыр, ежы авторым е, нэмыкIэу кьэпIон хьумэ, лирическэ ге-роим игушыIэхэр), кьэгушы-Iэрэ персонажхэри, фэшхьаф амалхэри мыши Ахьмэд шегъэфедэх. Идеу а кыиуа-тэрэмкIэ кIигъэтхьы шIо-игъор икьукIэ гурылогъошIоу пхырещы. Ар мы сатырхэм нафэ кытфашIы:

*Яложь тыхьакI — фэе-**хэмэ,**Тызыфаер тэ бэкай:**ЕтIупыгъэу тащыщэ-**фэн.**Ащ некIони тэ ятIэцн.**Узиджагъом ынэ укIэ-**ошъ,**Ар кьамыкIумэ, тьлэгъ-**Iурэ...*

УмыгъэшIэгъон умылэгъ-кIынэу мыр зитхыгъэм те-шIагъэр тешIагъэу непэ ыт-хыгъэм фэдэу кыпшIошIы. Ары чыжъэу пльэрэ усакIом иусэ гъашIэ кьэзытырэр.

Произведенийхэу тызыте-гушыIэгъэ закьохэмкIи тэ-лэгъу Хьаткъом кыхэхьэу лэзбэкьукIэхэр зэришы-гъэхэр, ыпэки зэрэлыкIо-тагъэр — жанрэмкIи, тема-тикэмкIи, композициейм игъэпсынкIи, жабзэмкIи, нэфэшхьафхэмкIи.

ЕтIани мы поэмэ цIы-кIуитIумэ хэгъэунэфыкIынэу кытагъэлэгъурэр мары: гушыIэм пэе, «Фэсапщэп, фэ-сыжыапщых» зыфилорэ по-эмэм персонажитIу кыхэхьы.

Ахэм диалог зэдырIэ, зэдэгушыIэх — IэкIыб кьэра-лыгъом кыкIыгъэ хьакIэмрэ Советскэ Союзым ицIыфрэ. ХьакIэм иупчIэхэр мыдрэм кыретых гъэхьагъэу, шыла-кIэу яIэм афэгъэхьыгъэхэу. Мыдрэми кыфелуатэх — кIэкIэу кьэпIон хьумэ, джа ышхьэкIэ зигугъу кьэсшIы-гъэ хроникэ усэ цIыкIухэм къашилотэщтыгъэ кьэбархэр (МТС-м, тракторым, еджа-пIэм ыкIи нэмыкIхэм афэгъэ-хьыгъэхэр кыфелуатэх. Джы зэу зэпхыгъэхэу хэгъэгум итеклоныгъэхэм яхьылэгъэ темэ инэу ахэр мыш цызэрэп-ых) обобщать шешIых.

А шIыкIэр Ахьмэд кыкIэ-лыкIорэ произведение инхэм ащигъэфедэшт. ЫкIи ащ елгытыгъэу диштэу, Iэры-фэгъу кыфэхьоу художе-ственнэ амалыкIэ инхэри ылэ кыригъэхьащтых.

*КЪУНЫЖЪ Мыхьамэт.
(Джыри кыкIэлъыкIоцт).*

Дунаим щашІэрэ еджапІ

Хэутыным
узшык1этхэнэу шыт
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00
Зышык1этхэгьэхэ
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00